

534
42

Mariya Mercanka

*Menevşalar
çivgında*

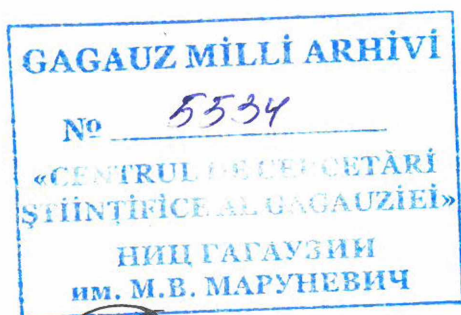

5534

Messing die
1000000
Crisman

Mariya Mercanka

Menevşalar çıvgında

Pontos
Chişinău • 2013

Korektorlar: Lidiya Baurçulu-Lazareva
Lüdmila Marin-Karaçoban

Kabın tasarımı: Ruxanda Romanciuc

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Mercanka, Mariya.

Menevşalar çıvgında / Mariya Mercanka;

cop.: Ruxanda Romanciuc. – Chişinău: Pontos, 2013

(Tipogr. "Reclama"). – 72 p.

50 ex.

ISBN 978-9975-51-456-9.

821.512.165(478)-34

M 59

Anama
hem 20-ci asirin 50-ci yıllarında
Bucaan çok zeet çekmiş ifti karılarına adanêr

Meneşalar çıvgında

*Gül gümesi hem genger gölgesindä
Meneşsa haseet gözdän sapadaymış.
Diilmış anılmış, ama hasret çekmäzmiş,-
Mutlu o, kim raat kendi köşesindä.*

*İ.İ. Dmitriev
Apolog "Genger hem Meneşsa"*

Bozkırlı Bucakta Hederlez ayın geceleri kısa. Nicä alaca karannık yavaş-yavaş gündüzü geceyä geçirer, ölä çin-sa-baalen gecä gündüzä enikunu döner. Dan yeri aaraarkan, Bucaan yazılı kolaca benzeyän üzü pembelener. Güneşli bürüncük ipliklär, nicä düzendä krosnudan krosnuya gerili eriş, uzanêrlar gök kenarından yerä. Günün şılaa bir da çet yer atlatmayıp, gezer Bucaan meralarında. Gün şafkı kaplêêr işlenmiş tarlaları, başçeleri. Onnarın arasında güneş ilişer işlenmedik, saabisiz kalma baalara, neredä yıkık şpalerdä tellär çekmiş kırıklmadık çotukları otluk içinä. Diil çoktan bu bir tertipli kaavi baadı, ama bu yakın yıllarda ona diimemiş baacının eli. Yıl yıldan Bucaan kırlarında üüsüz kalan paylar zeedelener.

Yamacın batı tarafındaki eteendä bulunan küü maalesinä gün taa etişmediydi, ama burada şansora kıpırtı vardı. Küülü insan erkenci.

Hacıların evi aşıada, köprüyä yakındı. Bu sabaa evdekilär erken ayaktaydı. Evdä sa kim kaldıydı, e, sade Arpina babu, onun artık diil küçük yaşta kızı Nasta hem güvesi

Sandi. Gençlerin büüyeni küüyü brakıp, sınırlar aşırı uzak yabancılara kazança gittilər.

Ev saabisi Sandi avşamdan kısır koyunnarın sürüsündän bıldırkı koçu getirdi. Da te şindi hayvanın güüdesi sur aulun çalmarın altındaki gegäsindä asılıydı. Sandi becerikli soyardı onun derisini. Sabaa serinniindä sıcak güüdä buulandırardı aul içini. Taazä yaanı kokusuna geldi kedi, çöktü aulların aykırı taftasına. Yakında oturardı köpek, yannadarak kafasını ba bir ba öbür tarafa, umutlu gözlerini almaazdı çorbacının ellerindän

Evin dolayandakı işlerä Arpina babu süpürgä elindä girişärdi. Brakıp süpürgeyi, o güvesinin yanına geldi:

– Ne gözäl besli hayvan. Bän senin yanında dönüşecäm, oolum, beki yardım olarım.

Bu evdä Sandi üç güveeliinäydi, ama bu, artık, unudulduydu. Şindi o saygılı hem sevgili ev saabisiydi, kayınnasına ool erinäydi.

– Saa ol, mamu. Kim ne da kaçınma, etiştirecez. Moskvacılar taa üülendän sora evda olacék, – işinä bakarak, dedi Sandi.

– Bän kär istesäm dä, parmak ucunda şansora dönäme-erim, ama şükür, ayaktayım, – dedi Arpina babu çıkararak kazıkta geçirili sacaa , – ömür su gibi aakıp gitti. Ne zaman bu seksän yıl geçmiş?

– Sän dä, ma, üz yaşınadan, baksana, nekadar taa var, – Sandinin şakalı sesi ihtär karıyı diil seftä üreklendirsin.

– Olmalı, üz da aaz görünecek, çocuum. Aydınlık dün-neya doyulmaz.

– Kär üzdä da sınır çizisi yok, onu geçmää da olur.

Bölä şakalaşarak, her kezi önündä işinä bakardı. Yaşlı karı enikunu getirdi tertipleri, ani läözımnıydılar. İkidä-birdä, Sandi sesettikçä, onun ellerinä sıcak su dökärdi. Ara bul-

dukça, kaurmaya suvan paklaardı, leuştan, kara naanä, marar h.b. kokuları hazırlaardı. Arpina babu bulamadı yerindä kara biberi, da bu soruşlan kızının yanına gittii.

Nasta sıkı-sıkı içersini temizläärdi. Yorgannarı, döşekleri, çarşafı, çıkarıp dışarı soluklandırmaa, telä asardı. Bunnar gelin Marinkanın kullanılmadık çii ziydi – düündän sora tezliyä gençlär Moskvaya kazanca gitti.

Baba martanın sekizi için hepsi rubaları kıştan sora, evelki adetä “pirälär dışarı güneş içeri” görä, çıkarıp dışarı silkti ydilär. Ama şindi buna bir maasuz maana vardı. Hepsinin azındaydı bir haber: “Moskvadan oolları Nikulay hem gelin Marinka emzikli uşaklan evä büün etişsinnär läözüm.” Kaçınmak sevinmekliydi.

Yaarın, mayın 22-si – Ay Nikulay günü, eni aylene kurban günü. Bildir bu gündä Nikulaylan gelin Marinka klisedä steonoz oldular. Onuştan gençlär Moskvadan evä gelmesini uydurdular ölä, ki uşaan vatiz olması, kumatriya hem kurban bu gündä evdä yortulansın. Hristian kanonnarına görä, bu ayozlu işlär uygun, saalıkli hem kısmetli yaşamak için ayledä yortulu bakılardı.

Nasta havezlän hazırlaardı uşaan yerini. Biyaz tüldän, şiritli guglalı sallangaçta yıvılıydı yeni yorganci, kauklu kundaklar, plänalar, türlü rubacıklar. Kenarında rezınkada geçiriliydi cıngırdaklar. Yanındaki sepet yalabıklı oyuncaklan doluydu. Nastanın havezini vardı nıca annamaa, o ilk kerä babu oldu, ilk unukasını seftä kucaana almaa umutluydu.

– Ne alifliysin, kızım. Alatlama, etiştirecez. Onnar da diil yabancı, kendi uşaklarımız, kalanında yardım edecek.

– O Moskvada iştan göz açmêêrlar, raatsızlıkta bulunêrlar, baari evdä dinnensinnär, – atatlan dedi Nasta.

– Yaklaş, bakayım, o kaşında nışan ne kızarmış, acıyêr da mı? - ana kuşkulu suazladı kızının annısını.

– Sıkı iştän, alifliktän kimi kerä gidişer. Kim ona saabi çıkêr, –Nasta uuşturdu kaşını elin tersinnän.

– Bak sän, buncak yıl geçti, o yarık bitişti çoktan, ama yeri ikidä-birdä üzä urêr. Kayet küçücüktün ozanam, kaşça-azın derindän tırmalandıydı...

Sandi ses etti. İhtiär karı ona yardıma alatladı.

Avşam üstü tokatların boyuna, gelip, çekildi biyaz “Mercedes”.

Sandi, ani avşam üstü\ sık-sık sokaa çıkıp, yola bakardı, açtı büyük tokatları. Maşına yakışıklı döndü, ilin-ilin, may sessiz, kapu önünä girdi.

Nikolay erä atladı, açtı geerki kapuyu, genç karısını uşaklan kucakladı da enikunu yerä koydu.

Nasta, üstünü silkeräk, onnara yaklaştı:

– Etiştiniz mi, uşaklarım? Anütacım, seni sade düşlerim-dä gördüm, kızçaazım! – şaşırđı, ne desin, ilk sefer vnuksını kucaklayan karı. Sesi titiräardı, gözleri yaşlan doluydu.

Arpina babu yannarına gelincä, onnar etiştirdi öpüşmää.

Nikulay sarmaştı babusuna:

– Mali, sän hep öla, etään kasılı, izmettäysin.

– Baldıran gibi sade boya gittin, oolum. Git tä etiş o ya-naana, – sevinmeliini sıydıramazdı içinä koca karı.

– Bana iilmää bişey tutmêr,-sarmaştı Nikulay sevgili malisinä.

– Marinka, kızım,-danıştı o gelincä, – bizdän, evdän uzakta o ana olmak zoorlarını çektin, uşam, – ihtär karı sarmaştı gelinin incä boyuna, – o bel da dışarda, benız da sınık – o Moskovada gün da mı şılamêr ne? İi, ki evä etiştiniz. Bizdä güneş bol. Bizim imeklärlän, zaybir şarabınnan hep-si erinä gelişecek, – bitkisiz tembihli sölänärdi artık ikinci boydan babu olan sevgili Arpina mali.

Sora döndü küçük uşaa:

– Hani, o büülü çıkıda bakım, ne var? Büük malisi gör-sün, kızını, – sert elleri tantelili kundaa ilişeräk, suazladı uşaa, – Ayozcuk. Evdäysin artık, bobonkacım!

– Dedim, nedän sä bu şamata? Kuma Arpina, senin o gevrek sesin gençliindän mi geler ne? – komuşuyka Senkalä-sa babu sürçeräk geldi baarışa, – kutluca olsun, kumacım. Hani, hani, o kızı Läna babu da görsün. Tfu, tfu, “sarmısaa olsun”. Yalabidêr o malaklarını. Şindi uşaklar taa sarısını yutmadaan, gözlär laf söyleycek.

– Läna babu, saalın nicä? – Koli öptü babunun elini, o küçüklüündän taa bilärdi, Läna babu beener onun elini öp-sünnär.

– Şükür, ayaktayım, çocuum, darsiyêrım yalnız. Yaşêêrız umutlan, yaşamak dönecek, da uşaklar o Moskvadan evä toplanacêk.

– Komuşu Petiylän Moskvada sık buluşêrız. Onnar Petrov orucundan sora düünnerini yapmaa küüyä geleceymiş-lär, haberin var, olmalı?

– Bilerim, ama orayadan sürtmää läözüm. Gençlär düün-nerini, yabancılıktan evä gelip, bizim adetlerä görä, nicä eveldän kalmış, saadıçlan, senseläylän bilä yapêrlar. Oza-man kısmeti bütün duyêrlar. Hadi, yerleşin, taa birazlına gelirim genä. Kendi olannarım için darsıdıkca sizi bıktıra-cam, –sokaa çıkararak dedi ühtär komuşuyka.

– Läna, sän dä sansın yabancıysın, ne durmadın, e? –Ar-pina babu geçirdi komuşuykasını, geeri alatladı.

Hepsi şänsora maşınadan bagajı indirärdilər.

– Bunda ne var, e? Görümnü, ama ne ilin, – Nikulayın elindän tükü alarak, sordu babu.

– Orada “podguzniklär”, mali. Şindiki plänalara ölä de-erlär.

– Ne çok almışınız, çocuum.

– Onnar sadä bir aftaya.

– Şindiki uşaklara ne sade yapmêêrlar, – mayıllı şaşardı ihtär insan.

Maşınadan indirilän işlerin arasında çok şaşılacêk işlär vardı, ama Arpina babu düşündü, toplasın biraz aazını, uşakları bıktırmasın. Uzun yoldan yorgundular.

Girdilär içeri. Gelin Marinka daattı usaa. Kırk günnük uşak bakınarak geerilärdi, gülümsäardı – belliydi, halcaazı hoş.

Genç ana boşandırdı uşakta trıs kopçalı doncaazı, altındaki yapışkan gibi iliklenän kiyat kiloţçuunu.

– Uzun yolda uşaan ekçeezleri kızmadı mı, kızım, – sordu Arpina babu, angısı onnardan göz almaazdı.

– Uşaan siidicää te burayı toplanêr, uşak ta hep kuruda bulunêr, – Marinka gösterdi “podguzniin” içyankı katında suylan dolu şışirecii, da gözäl kokulu nem kiyat basmacıklan sildi uşaan ekçeezlerini, da giidirdi ona taazä rubacık.

– Ne gözäl işlär düşünmüşlär, anaylan uşak raatta bulunsun deyni, – mayıllı dedi Arpina babu.

İçersi doluydu sade uşaan rubalarinnan, tertiplerinnän.

Genç ana raat-raat, alatsız dönüşärdi evladının dolayında. Giyimniydi kısa, dizdän yukarı şortaylan, koftıçkası beldän yukarı, göbää dışarda. Saklıda bişey kalmamıştı. Bunnar Arpina babunun kafası alacêk işlär diildi, ama, ha, git ta karşı koy buna. Yaşamanın diişilmeklerini durgudan yok.

Marinka açtı lif çupaanı, sakınsız memä tenesini nem kiyat salfetkaylan sildi, da kapattı uşaa gözäl doluşmuş güüsünä. Uşak gözçeezlerini yumup, tamah-tamah ana südün dadına vardı. Arpina babu mayıllı gülümsedi da genç insanın güüsünü bir basmaylan örttü:

– Sän taa lufusaysın, kızım, kendini sakındır, her türlü göz var.

İçeri geldi Nikulay, karton pakettä meyva suyu getirdi.

– Koli, biz kirez hoşafı hazırladık, – Nasta kalkmaa etti.

– Maazadan serin şarap ta çıkardık. Bu boyalı sularlan kuvet mi olur, – Nastaylan kayıllını gösterdi Arpina babu.

– Raat olun, sıra gelecek onnara da, – dedi Nikulay.

Biraz erleştiktän sora, toplandılar sofraya. Uşaa da sofraya aldılar. İlkın büük babu, sora Nasta babu onu kucaanda tuttu, ama uşak raatsızdı. Saade anasının kucaanda usullandı. Marinka bir eldä uşak, öbür elindä kaşık imeyä uzanırdı. Buna görä Sandi annattı bir şaka:

“Bir ev içindä gelinin aarlu varmış. Kaynata demiş ona:

– Gelin, tezdä sofrada senin bir elin kırılacak”.

Gelin sakınmamış karşı sölemää:

– Senin elin kırulamıycêydi mi, e”?

İhtär sade gülümsemiş. Açan sıra gelmiş gelinä uşaklan sofraya oturmaa, o zaman o annamış, neyâ geler kaynata söledii pilda.”

Bu şaka sofrada oturannarı güldürdü.

Sandi doldurdu filcannarı köpüklü şaraplan. Saalık hem kısmet için duva ettilär. Gençlär şarabı sade dudakladılar.

– Alsanız, e, birär filcan şarap, o benizleriniz erinä gelsin, – Nasta verdi filcannarı gençlerä geri.

– Mamu, bän taa biraz alacam, ama Marinka uşaa güüsünän doyurêr, ona şarap olmaz içmää. – Nikulay yardıma geldi eşinä, ani buruşturardı kendini bir yudum şaraptan.

– Bir filcancık pak çotuk suyu kimseyä zarar yapmaz, ama ürään kabletmärsä, alma. Ötää doru sınaşırısın, – dedi Arpina babu, şüpesız, ani sınaşmaa vakit olmaycek – gençlär tezdä Moskvaya dönecek.

Sofrada laf lafi açtı. Soruşturdular küüdä siirelän senseleyi, komuşuları.

Nikolay annattı, nicä yapı düzerlar, eski yapıları remont-

lêêrlar. Açan söledi, ani Moskvadan 200 km uzak kendinâ bir küüdâ aactan yapılı ev almış, Arpina babu derin soluk içinâ kahırlı çektî.

- Ne, mali, sevinmeersin mi, benim işlerimâ?—sordu Koli, diil ani hiç annamasın malisinin kuşkuluunu.

- Sevinerim, oolum, saalınıza, çalışkannınıza, ama burada bizim mezarlarmıza kim su dökecek? Diildi bunun için çalışmamız. Baalar, başçalar işlenilmedik, pustiyalık kalêr. Rusiyanın boşalan küülerini bizim uşaklar doldurêr. Bizim sokaklarda uşak sesi siireler... Aaçlıktan sora maalelêr bölâ boştu. Ama kimsey bireri daaldı. Erindâykân insan enidân üüredi.

- Sade kahırlanmayın, kazanalım biraz para, beki dönürüz Bucaa, - dedi Nikolay, makar bitkiyâdân taa bişey belli diildi.

Bir taraftan da sevgili malisinin üreeni kırmaa kuvedi etmedi. Gerçektân dâ neet dönmeä duuma yerinâ genç adamda sancı gibi boşlamazdı.

- Alatlayın geeri, oolum, zere cenksiz kayıba gideriz. Dalêr milletimiz, unutulêr adetlerimiz, bozulêr sıralarımız. Oyandaykan da, oolum, ev içindâ kendi dilinizdâ lafediniz. Olmaz kendi soyundan atılmaa.

- Kahırlanma, mali. Vakitler diişildi. Gagauz olduumuzu dünnäyâ sakınsız bildireriz, kendimizi iicâ tanidêriz.

- Dooru, çoocuum. Bizim da milletimiz, nicâ da her türü insan, Allahtan bu dünnedâ. Kendiliimizi korumarsak, Gökteki Bobanın önünâ nası çıkacêêz?

Laf uzadı may gecâ yarısındanan. Sofradan sora uşaa taa biraz sevdilêr, da herkezi daalıştı kendi odasına.

Öмür дөнемеçleri

Arpina babunun içeri evä dayamalı alçak yapıdaydı. Nekadar yalvardılar, büyük evä yaşamaa geçsin, ama o kalyı olmadı. Orada odalar eniyçä düzülüydü, ona sınaşyksız gelärdi. Kendi kuhnesindä o braktırdı kuptöru da, patı da. Onnarın yanına güvää Sandi bir kaba divan koydu – raatlıkta dinnensin.

– Of-of, – aar çekärdi içinä ihtär karı, yalnız kaldıynan, – bunun için mi onnar gençliklerindä zeet çekti, ani ardlarına kalkınan boylar yabancılaa daalışın... ter dökümünän işlenmiş toprak pustiyalaa dönsün, büyük düzgün evlär boşalsın...

Çiftçi karı üürenik diildi, ama bilgiç adam gibi annaardı, ani yaşamak yerindä durmêêr. Saade onun ömüründä kaç kerä yaşamak döndü.

Yaşlı karının içi diildi boşuna acısın. O marturdu beşinci tarih devriminä. Tarih borannarı insanın bahtını kırıp geçärdi: cenkätän sora vatan topraa bir devlettän öbür devledä atıladı. Yerli halk bir toplumsal düzenin altından başka soşial düzenin altına kalardı. Taa sora – aaçlık, kolhozları kurmak. Kırcıların kayıllını bu diişilmeklerä kimsey sormaazdı. Büyük zeetlän bir yaşak kurumun çalımını alardı, bir nedän sora yeni gelän kuvedin önündä kabaatsız kabaatlı kalardı.

Onun yaşamış yıllarından kırkı kurban oldu kolhozların kurulmasına hem gelişmesinä. Ozmankı sovet idealogiyası inandırdıydı insanı, ani bu kolhazlar kurulêr diveçä. Da küülü çiftçi kuvedini, yaşamasını bu uura koydu, inanıp, ani uşaklarına gözal yaşamak düzer.

Adık¹ zordu kritik dөнemindä, açan insanın kabarcıklı

¹ Adık – kayet

auçlarınınan toplanılmış varlığını aldılar, da bir tepeyâ kattılar. Kendilerini da biremedän¹ yaşamaya geçirdilər. Yabancı komunist morali çiftçiyâ aykırı geldi, hristian olan insan kabledämäzdi o dinsizlii. Çok titsi yerlerdän geçti küü yaşayannarı, sınaşınca çiftçilik kolektivleşmesinä.

Diil bir boy insan diişilsin – kırk yıldan zeedä läüzım oldu kolhozlar düz yola çıkınca. Kaavi traktorlar, kombaynalar başka tehnika kırları başladı işlemää. Toklar kır bereketindän taşkındı. Küülerdä sır, koyun, kuş fermaları kuruldu. Kolhozçuların kuvedinnän büüdölmüş bereketi üüsek plana görä devlet alardı. Diil fukaara yaşamaa kadar pay çiftçiyâ da bölünärdi. İnsanı kuşkulandırmazdı o durum, ani kolhozun zenginnii bir taraftan hepsinin kolhozçuların, ama gerçektän konkret kimseyin diil. Öla büük, zengin kolhozlar düzüldüydü, ani daalacêklarını zordu inandıрмаa.

Da te, sansın, bir görünmüz kuvet geldi, herersini afan-tufan etti. Daatmaa – diil düzmää, çok vakt läüzım olmadı. Kim kullanardı kolhozun zenginniini, yukarda hükümet devremini annayıp, devlet uurunda hırsızlık ettilär, daattılar, sattılar kolhozçuların terinnän toplanılma varlı. İnsan annayınca, ne olêr, kolhoz öndercileri rayonda, devlettä kuvettä bulunannarlan barabar, annaşıp, aralarında pay ettilär halkın malını. Kasabalarda, başka yerlerdä o paralarlan kendilerine eni yapılar kurdular, şarap, yaanı, süt zavodlarını kavradılar. Çiftçi insan, kimin terinnän kolhozlar düzüldüydü, iki kuru ellän kaldı. İşleycek er kalmadı. Çiftçi uşakları, angılarına adanaardı ilerdä gözäl yaşamak, kalmadı neylän bakınsınnar. Kazanç üzerinä onnar dünneyä daalmaa başladı. Küülerdä sade ihtärlar kalarđı. Evlär boşalardı, sansın cenktän eki aaçlıktan sora...

Burada bir büük soruş vardı: neredä devlet kuvedı kaldı?

¹ Biremedän – ortaklaşmalı

Neçin o vatandaşlar için diil cuvapta? Kendi ilk rolünü, bo-
orcunu, tamannamêêr?...

Diil dooru bu, açan gençlär ihtärlardan uzakta ayırı
yaşêêr. Bunun zararı var iki tarafa da: gençlerin yanında na-
saatçı bulunmêêr, ihtärların kuvetsizliindä yok kim yardım
olsun.

Bir taraftan baktıynan, yaşlı karı bilärdi yoksuzluu, çok
yıllar nevoya çekti. Onnarın boyu fukaaralaa dayandı, ya-
bancı taraflara kazanca daalmadı.

Başka taraftan baktıynan, o annaardı gençleri, angtları
yavan ekmää, hem yamalı rubaya diildi kayıl. Burada, beki,
onnarın dooruluu var.

Beki, o kırkıncı yıllarda – en dayanıksız, zor zamanda
devlet sınırları açık olaydı, insan devletin dışansına daala-
ceydı. Romın zamanında Dobrucaya gitmediydilär da mı.
Aaçlıkta kimsi kaçırıldı Rusiyaya, Ukrainaya. Nicä biliner:
“Balık aarer, neredä derin, insan da – neredä taa ilin“.

Sandık

Bu aar düşünmeklärlän Arpina babu köşedä, ikonalar al-
tında, sandını açtı. Onun da vardı baaşışı Nikulayın kızına.
O enikunu sırasınca çıkardı sandıktan bükülü rubalarını.
Üstündän aldı şindiki çemberini. Taa derindä o koruyardı
raametli kocasının Lambunun beendiy flanisini, kuşaanı.
Onnarın katında bükülüydü mor püsküllü şalinka, ani va-
kıdın birindä ucunda left dikiliydi – onun emişlik dartısı.

Te incä kaşmer eşil bariz. Onu koruyer taa kızlundan.
Bobası biricik kızını nazlı tutardı. Panayırdan boş ellän gel-
mazdı, ona gözäl paalı işlär getirärdi. Bir Pazar günü Ça-
dır panayırında kärlän satmıştı birkaç demirli papşoy, besli

koçu da almıştı, ne lââzım ev içinä hem kızına uzaklardan getirilmä o vakıda görä siirek hem pek paalı dartı. Buncak yılda çimen eşil renktä bariz ne çipredi¹ ne da soldu – ölä gözäldi, ani şindiki vakıtta da geçimi olur. Onu Nikulayın gelininä Marinkaya deyni bir tarafa koydu.

Ölümüklerinä taa etişmedään sandıın bir başında bü-külüydü eldä örülü tantelili hem daracacık pembä şiritlän kauklu kundak, uşaan üzünü örtmää dermi, türlü renktä yapaa ipliindän kıvradılma poyu, yorgançiyä kolan. Te ne o aaraardı-biyaz garuz ıplıktän iinäylän örülü takecik. Tı-tirär ellärlän koydu onu da sandıktan dışanna, eşil barizin yanına.

Bu paalılıkları mukayet karı çok yıllar molidän hem küftän korudu. Allaa ömür verirsä, ikinci boydan vnukalarına baaşış. Büük babusunu bilsinnär, unutmasınar. Te etişti o günä. Belli ki o bilärdi söleyişi, ani kim yaşamasında etişer vnukaların uşaklarına, onun günahların yarısı prost olunär. Arpina babu bölä işleri somaya koymazdı², şakaya tutardı, ama genä da umudu kesmäzdi.

Sandıın kapaanı kolvereceykän Arpina gözdän geçirdi onda kocasının elinnän romın bukvalarlan yazıları –aylenin en önemli tarihleri.

21.11. 1945yıl Steonoz olduk.

1946 yıl, kasımın 28 – dä ilk oolumuz Vanika duudu.

Büük ayın 13-dä 1947dä – uşaan öldüü günü, bütün ömürünä yas gibi, kara kalın çiziylän nışannıydı...

Arpina vakıdında şkolaya gezmedi, ama okumaa-yaz-maa romın hem rus diilindä kendi başına üürendi. Sandık anların kaynaa gibiydi. Onu açtıynan, aklından silinmüz geçirdiklär sel gibi boşandı.

¹ çipredi – *ıpradı, eskidi*

² somaya koymazdı – *esaba almazdı*

İhtâr karı geçti pata, kuptör sobanın yanına oturdu. Eşil bariz, biyaz kauklu takä dizlerindä, akılı uzak geçmişä uçtu...

Aydın gençlik

... Arpinanın gençlii razgeldi Bessarabiyda Romın padişahlın zamanına. Makar vardı kendi toprakları, yaşamak kolay diildi. Çiftçilik işini bobası batularınnan sırasınca götürärdi. Adamnar hayvannarlan hep bir kırdä – bayırdaydı.

Aklında, nica onu da meraya alardılar. Kıra çıkmak vakıdını kızçaaz uzun kış zamanında dayanıksız bekläardı. Aar işä onu koymaazdılar, ama adamnara su getirärdi, peşkiri döşedip, üstünä çabucak imää koyardı. Batuları Miyal, Nikulay, Vani, Kosti şımardardı bir tek kızkardaşı. Oturdardılar beygirä atlı gezmää. Kızçaaz kır meydannıundan havezini almazdı. Vani batüsü üürettiydi kosayı çekmää, mayıl olarak, ne tez Arpinka bu işin çalımnı¹ aldı. Kızçaaz herbir otu, kır çiçeeni bilärdi. Arpinanın uşaklı aydıandı.

Bir kır çiçää gibi serbestliktä büüydü. İncä belli kıvrak orta boydaydı. Meneşa benizdä gözlerini uzun kirpiklär saklaardı. Biyaz tenni üzündä kara kaşları, şıralı dudakları göz alınmaz mayıllıydı.

Ev içindä en küçüktü, ama nazlı diildi. Ev işlerindä anasının yanındaydı. O vakıtlar çiftçi aylesindä kızı taa küçüktän üüredärdilär karı işini: yapaa paklamaa, işlemää, dokumaa, dikmää. Üüredärdilär evi hem içyandan, hem dışyandan temizlemää, suvamaa. Ekmek, imää yapmak, adamnarın üstünü tertıplı tutmak – bu sonsuz işlär ona aar, sıkıntılı diildi.

Küçüktän taa Arpinkanın annadılmaz sevgili saygısı var-

¹ İşin çalımnı –işin kolayını

dı bobasına. Geç avşamnar tokatta onu kırdan bekläärdi. Yaz günneri kayet uzundu – onun küçük cancaazını darsıklık sarardı. Ačan geç avşamneen yorgun adam oturardı sundurmada da annadardı, ne iş yapmış gün uzunnunda, o hiç esap almaazdı, nezaman Arpina erleşmiş onun dizlerinä, da incä parmacıklarınınan kıvradêr onun bıyıklarını. Bobası suazlar-arkan kızcaazın uzun peliini, auçunda kabarcıklar ilişärdi saçcaazlarına, da başını, sansı, üzlän iinä saplaardı, ama o bir sındırmaz acıydı, angısını Arpina kayıldı hergün çekmää. Ona gelärdi, taa hayırlı kuvettä adam dünnedä yok. Arpina-nın aklında kaldı laflar, ani tätüsü sıkça tekrarlaardı nicä du-ayı: “Topraa öp, doymsuz bayılınca sev, yorulmak bilmedään, gözlerin obalınca onu işlä ”.

Çok kerä iş arasında boba kızına verärdi nasaat ömür zorlukları için, söläärdi bibliyadan pritçaları. Onnarın biri aklına geldi:

“Vakıdın birindä Allaa gezärmiş Erdä. Herkerä yanında yolcusu da varmış. Te görmüslär onnar kırdı fidan altında, gölgedä bir haylaz olan uzanmış –yatêêr. Tarlasında sa ne ekili, ottan görünmüzmiş. Yolcuların selämini bilä üşenä – üşenä almış.

Giderlär onnar ötää dooru, görerlär bir şeremet kız günün göbeendä hızlı-hızlı kazarmış. Selemä cüvap vermiş hep bir kazarak. Allaa demiş:

– Te o yan yatan olannan bu şeremet, çemrek kız eş olacêk, evlenecek.

– Ama bu diil dooru –şaş-beş olmuş onunnan gezän yolcular.

–Ölä olacêk – demiş Allaa.”

Arpınanın sıkıldıydı cancaazı bu doorusuzluktan: ”Bu yannış iş, Allaa bölä yapmaz.”

– Gökteki Saabi eşlendirer haylazı şeremetlän, cansız acı-

yannan, sıkıyı cömertlän, sert olanı yalpaklan, – dedi bobası.

– Dadu Bojidä dä yok dooruluk, – gücenikti kızçaaz.

– Allahın işleri büyük, biza herkerä annamalı diil, ama onnara karşı koyulmaz.

Geçti yıllar, Arpina annayınca, ani onun da kısmeti bu pritçaya göre yukardan yaradılı...

Menevşa – sevgi simvolu

Bucaan boz kırına yukardan baktıynan görüner lüzgerdä dalgalanan kovıl, onun sert üzünü gümüşleyän pelin hem çorlan, gengerä, baldıran otları. Bu boz kırın üstänki rubası.

Ama aşaa, onnarın altında, saklıda, alacalı gölgedä, neredä gün okadar yakmêr, nicä topraan altınkı incä gölmää, büüyür şıralı, narin yapracıklı, ufak çiçekli otlar, angıların arasında menevşa çiçää da bulunêr. Ufacık menevşa, nicä sabaa yıldızı, şilêr aşaa, üüsek otların tikenni korayların altında.

Dünneedä gözäl ufacık menevşa çiçeeni ilk sefer Vizantiyada esap almışlar. Saydınan Hristosun duumasından buyanı, 100-cü yıllarda eski Vizantiyada başçalarda fidannarın arasına anılmış menevşa otu haşlaarmışlar. Üzlarlän yıl Balkannarda gagauzların dedeleri yaşamış. O zamannarda onnarın Vizantiyaylan türlü baalantıları olarmış. Hristianını onnardan kabletmişlär. Beki, menevşa çiçeeni da oradan edendilär. Da, açan 18-ci asirdä hem taa sora da bölük-bölük o tarafları brakmaa başlamışlar, Tuna deresini aykırılıyıp, Bucaa yaşamaa geçermişlär, beki, menevşa da tooumunnan onnarın taligalarında bu erlerä geldi. İsteyiptä mı, osa kendilerin haberi hiç yoktu mu, ani çöllü yerlerä bir gözäl çiçek getirerlär? Şindi bunu kim söylecek?

Üzlärlän yıll uzunnuunda menevşa oldu sınaşıklı Bucaan kuraklı klimatına. Leläka eki pembä benizdä hoş koku ufacık çiçecii korundu büünkü günädan. Üzdän naarin (incä, nazlı) görünän, bu çiçek topraa diydii yerdä kök salêr, da dolayına gösterer mayıllı sakınnık, esaplılık.

Miti Arpinanın ilk hem tek yavklusuydu. Onnarın sevgisi menevşa çiçeendän çeketti.

Onnarın tanıştıy ilkyazı yaşlıktı. Körpä, şıralı çiçekli otlar hızlı kalkındıydı. Bu vakıt pazarlarda gençlär, uşaklar kilim gibi kota¹ oynamaa çıkardılar. Bölä bir pazar günü avşamnen kotta “altı kişi” koolaşmaktan sora oynayannarın taa çoyu oturdular öncedän kazılı hendää. Miti Arpinayı kolundan aldı bir tarafa, da bir testecik menevşa çiçää uzattı. Arpina gülümseyräk şaştı, ani Miti tanıdı onun sevdi çiçeeni – menevşayı.

– Bän bunu te buramnan duydum, – gösterdi o can yerini.

Benim malim vardır annattu Günduusu tarafın masalını: “... Günahları için Allaa cennettän Adamı uuratmış. Da te, Adam yaşaarmış Teylon adasında, açan Arhangel Gavriil getirmiş ona sefali haber, ani Allaa onun hepsi günahlarını prost eder. Mutlu Adamın yerä damnayan şükürlü göz yaşları menevşa çiçeenä dönmüş...”

– Ne gözäl masal,-kızçaz yumdu gözlerini, çiçek kokusunu içinä çekti. Miti çok düşünmedi, onun yanaana enikunu diidirdi taa anasından kaare kımseyi öpmemiş dudaklarını. Arpina üfkelenmedi, sade söledi, ani çocuun dudakları koor gibi kızgın.

Bu kıpım derä boyunda “Kaçmak haltı” oynayannarın topu onnara uruldu. İki da birdän baktılar o tarafa: Lambu zihirli gülärdi onnara dooru.

– Neçin sä bän ondan korkêırım. Onun bu cansız şakala-

¹ kot – derä boyunda küçük çayır

rından aalayacaam çıkêr, – dedi Arpina, saklanarak Mitinin aardına.

– Benim-sä onu dalyacaam geler, – Miti yollandı Lambudan yaanı, ama kız tuttu onun kolunu:

– Diil läázım, Miti, – yalvardı o.

– Bän bulacam bunun yerini, o cuvap edecek, – kızgın yaandı¹ çocuk.

Görüşlerä Miti gelärdi testäylän menevşa elindä:

– Onnar sana benzeer –ufacık, ama şıralı, gözäl kokuları şüpeyi aler, – deyärdi delikannı, uzadarkan çiçekleri yarinä.

Menevşa çiçää oldu onnarın aydın, temiz fikirdä körpä duygusuna nışan.

İrminci asirdä küçük Bucakta yaşayan bu genç kız hem çocuk yoktu neredän bilsinnär, ani menevşa çiçää uzak 18-ci asirin bitkisindä anılmış Franşıya imperatorun Napoleo-nun hem onun sevgisinin Jozefinanın simvoluydu. Bu çiçek onnarı topladı bireri, hep o da onnarı ayırttı.

Biri-birini ürektän sevän Miti hem Arpina şüpelenmäz-dilär, ani onnarı da ilerdä ayırılmak bekleer.

Sevginin, nicä bahtın, önündä hepsi bir. İnsanı insan edän sevgi zamana bakmêêr, dünneedä yer, millet ayırmêêr, fukaara, zengin aaramêêr. Bay mı, kul mu – sevgi, kısmet, iilik, üz akı hep onnar. Fakir, varlıksız insanda bu geçmäz paahlıklar taa temiz.

¹ yaanmaa - kinni neetlenmää

Kavrayış

Gençlerin havezi biri-birinä gittikçä alif alardı. Küüdä bölä oluşları zor saklamaa. Tezdä iki taraftan da ana-bobaya etişti söleni, ani uşaklar biri-birini seçtilär.

Miti – bir orta varlıklı, soylu gospodar adamın ooluydu. Zenginnä kaçmaazdılar. Ayledä insanlık, kiyat bilmäk saygıdaydı. Ev içindä karı, karının işi hatırdıydı.

Bobasına Arpina kayet paalydı. Fikiri, ani nezaman-sa läüzüm olacêk versın onu yabancı elä, bay Vasi hep koolaardı kafasından, çünkü adama görünärdi o vakıtlar çok uzakta. İşittiyän gençlär için, bu iş ona vakıtsız göründü, makar delikannı çocuk Miti, onun aylesi esabına gelärdi. Bu işin gerçekliini annadı, açan karısı Tudora başladı onu dürtmää çizi tamannamak için. İstär-istemäz başladılar hazırlık görmää kızı yavklı etmää. İki taraf ta svatu olmaa kayıldı.

1944 – cü yıldan sora sovetlär kuvedı Bucakta kökleşärdi. Güzün zooruna toplaadılar çiftçidän booday, paşşoy – “gospostavka” ona deyärdilär. Da çorbacının kayıllını sormayıp, alardılar bir vakıda kullanmaa onun koşulacek hayvannarını – kimin öküzlerini, kimin beygirlerini “podvodaya” – götürmää taligalarlan “postavkayı” demir yolun stanşiyalarına Çadırdä, Taraklıdä, başka erlerdä. Bu işä sıralık yollaardılar küüdän adamnarı, genç cocukları. Yol oyanı hem geeri aftalarlan sürtärdi.

O günnerdä Lambu taman gelmişti evä Taraklıdan, Mitiyi da yollaadılar “podvodaylan” – taligalarlan.

Bir cumartesi günü Lambu kollamıştı Arpinayı. Alaca karannık avşamdı, açan kız aullar aardındakı kotta kazıkta baalı bızaacı çözüp, evä alardı. Lambu duan gibi ansızdan onun yanına beygirdä atlı geldi. Erä inmedään, beygirdän

iilip, sarıldı kızın inca belina, kaptı kucaana. Arpina tırmalardı hayırsızı, beygirdän yerä atlamaa edärdi – düünärdi, ne kuvedi var, ama boşuna. Delikannı çocuk taman kuvettäydi. Açan onnar lüzgär gibi girdilär tokatlardan Lambuların kapu önünä, evdekilär şaş-beş oldu – belliydi, haberleri yok, ani oolları bu avşam evä gelin getirecek.

Lambu kızı büük başa kapadı. Arpina aalamaazdı. Düvärdi kapuyu, yalvarardı, evä kolversinnär. Azgın çocuk ona kimseyi yaklaştırmadı. Arpinaya su, imää kendi getirdi, ama kız üç gün bişey dürtmedi. Lambu yaklaştıynan onu tırmalaardı, tepmeläardı. O Mitiyi bekläardı, ama yavklusu gelmäzdi. Sora üürendiyidi, ani onnarı birkaç günä oyalamıştılar – vagon üklettirmiştilär.

Küüya dondüynän, Miti sakınmadı, Lambuya eva geldi:

– Yavklumu Arpinayı almaa geldim.

– Senin yavklun artık benim karım oldu, – girginnenärdi Lambu, makar Arpina onu kendina yaklaştırmadıydı.

– Git taa köpekleri kolvermedään. Evimdä yok ne aarasın.

– Kendin canavara dönmüşün. Bän dä boş ellän diilim. Kolver Arpinayı, ona soracêz.

Arpina içerdä hepsini işidärdi, korktu, arada ölüm olmasın. Pençereyi düüdü. Lambunun kız kardaşına Zinaya kapu aşırı laf verdi, ani kaçmaycek, sade açsın kapuyu, taa kimsey kurban olmadaan.

Zina açtı kapuyu. Arpina çıktı sundurmaya, buruklu direktän tutundu. O bir muştına gibi kalmıştı. Zina ondan ayırılmazdı.

– Arpinka, seni almaa geldim, – Mitinin sesindä naaz, can acısı çetinniklän karışıktı.

– Miti, kayet geç. Bän Lambunun karısı, – Arpinanın tutnuk, yufka sesi Mitinin içini koparardı.

– İnanmêêrim. Bu haygır seni zorlan aldı. Kayıllınu sor-
madı, – Miti aul içinä girmää etti.

Lambu itirdi onu, üzünä titsi güldü, makar kendi taa
inanmaazdı, ani kız onunnan kalacek.

– Bunnar artık somada diil, Miti, – Arpına kaet kuvetsızdı.

– Arpinka, sän bana her türlü paalısın. Yaptıkları için
bu canavar cuvap tutacêk, – Miti bilmääzdi, nasıl inandırısın
kendini.

– Kayet geç, – söläardı Arpinanın kuru dudakları, üreen-
dä sızlayan duygusuna karşı.

– Sana annaşılma mı? – Lambu kuvetlän kakmaladı
Mitiyi. İkisi da zapedämedilär üfkeyi, çeketti düüş. Delikan-
nılar kinni yaanarak, yoldardılar, yumuruklardılar biri birini.
Kalktı baarış. Dartışmak arasında Lambu kaçırıldı içyanna,
sürmeledi tokadı. Dolayda annaşılınca, ne olêr, Lambu gitti
damnara dooru, Miti boşa sarsalaardı tokadı.

Birkaç gündän sora bir avşam üstü Lambunun Aksinka
lelüsünün yardımınnan Miti buluştu Arpinaylan.

Çocuk diz çöktü Arpinanın önündä, yalvardı prost etsin,
ani taa ileri onu evinä getirmede. Yalvardı, gelsin ona, emin
etti, ani üzünä urmayacêk oldukları. Arpına kayıl olmadı.

– Bän senin üzünä çarık giidirämäm. Böläymiş yazgı-
mız, Miti, – dedi Arpına, sesirgenmeyräk canında sevgisinä.

İki aftadan sora onnara düün yaptılar. Arpına düünündä
karannık içindäydi.

Kendi evindä

... Güzün, 1946 – ci yılda kaynatası onnara saazlan örtülü, iki başlı eski bir evcääz satın aldı. Canavar ayında bu konnaan herbir köşesini ayazmaladılar, da onnarı ikisini kendi evina çıkardılar. Evin kurbanını yapmaa ötää doru, uygun zamannara, braktılar.

Kapular, pençerelär verandı. Kuptörün yanındaki patın uurunda duvara Arpina havezlän çiiplik kilimciini astı. Köşedä duvarda üklük için salkım aacından pardı kakılıydı. Orayı iki döşek, iki yorgan, iki uzun yastık samannan dolu, hem iki tüülän yastık kırnacık yıvdi. Pata kullanılmış hasır, erä da parça pala döşedi. Pençereyä perdä erinä ayna peşkiri gerdi.

Bir çüvencık, iki toprak çanak, birkaç aaç kaşık hem bir küpçääz kendi anası getirdi. İştittiyinän, ani gençlär başkalandı, senselä, komuşular, kindä ne bulundu, onnarın gospodarluna getirdi.

Makar o yıl kurak gittiydi, insan kendinä imeelik, kışı geçirmää kadar, hazırladıydı. Ama Sovet kuvedinä izmet edennär küüdä gezärdi da topladı insanın imeliini. Kimin kendi topraa yoktu, onnara pek uuramazdılar. Topraklıların ambarlarını, maazalarını, evlerini taraşlayıp, bitki teneyädän süpürärdilär. Zor, kurak yazdan sora iprak¹ insanı derin kış aazında imeliksiz braktıydılar. Çekedärdi aaçlık.

Lambuların yarım toprakları vardı. Onnarın komuşusu Alyoşa Hamutov, Rusiya tarafından gelmäydi, “postavka” için cuvapçıydı. Vakıdın birindä, onnar küüdä erleşincä, Lambunun aylesi ona büyük yardım olmuştu. Şindi onnarın imeeliini kurtarmaa deyni, Hamutov duşmannarı komuşusundan sapıttı.

¹ iprak – kuvetsiz, yufka

Adetä görä, ool boba evindän başkalandıynan, ona boba evin varlundan pay bölünärdi. Aaç kış aazında Lambu kendi evinä çıktıynan ana-boba evindän imeelik payını almadı. Çıktı evceezleri uzacıktı, ama ekmek imää orayı gidärdilär: “Bir çüvendän, bir sofrı koymaa taa kurtaracêk,” – sayıkla-dıydı kaynatası. Ayledä boba lafına saygı vardı, karşı koy-maa geçmädzi. Onu inandılar, onunnan kayıl oldular.

Dünneyä evlat getirmäk

Arpınanın aarlı vardı. İdiktän sora, sofradan kırıntıları, beki taa bişey da, maasuz ona korudulma, ekmek beezinä sarıp, kayınnası gelinä verärdi:

–İki cannansın, evdä da imää çekecek.

Arpına aaz çalımı çekärdi – her bir imeyi iyämäzdi, Ansız, sade bir ona titsi gelän kokudan, idiini kusardı. Ondan sora bayılardı içi, gecä uyuyamaazdı. Gözleri kararardı. Sıkça kendini kaybedärdi. Lambu makar suuk ürekli, kaskatı adamdı, ama Arpınaya büyük sevgisi vardı. Genç karısının yanında o saburlu dönüşärdi, zor halını ilinnetmää çalışardı.

Açan Arpına duyardı, nicä güüdesindä bulunan cancaaz yavaşıldardı kıpırdanmasını, o suazlaardı üreeni taa kızıştı-rınca duumadık evladın solucaanu.

O yıl kış erken kapadıydı. İçerdä suuktu. Sert lüzgerdän ev içindä bir kuytu köşecik kalmaazdı. Hayatta bakırlıkta kofada su donardı. İçmää suyu içeri alardılar.

Sobaya yakacak güzdän bir tepä kuru holer tikenı etiş-tirdiydilär hazırlamaa. Ana-boba evindä hayvannar heder-lezdä kıra çıktıktan sora, yerlerindä tezek kestiylilär. Kuru-duktan sora onnarı yıvınnadılar. Güzün tezeklerin bir payını onnara böldülär. Ama tezekleri büyük ayazlara korudardılar.

En titsiydi o, ani yoktu iş. Arpina alardı evä yapaa dit-mää, işlemää, ama işi çabuk bitiriverärdi.

Kasım ayın bitki günnerindä Arpınanın büük acıları sık-tı. Küüdä duuduran karılara anılmış Ülyaşka babu becerikli yardım edärdi. Lambu çaardı onu. Ne läözımnıydı babuya, adam getirdi, da kendi dışarı çıktı. İçerdän karısının birä-bir işidilän sesindän içi kopardı.

Arpina kesilärdi, sesi buunuk-buunuk çıkardı. Açan adık zoor yeri geldi, Ülyaşka babu çaardı Lambuyu:

– Diil adam işi, çocuum, ama ayıplı brakacêz. Gel yardımna. Yok nedän sakınmaa. Bunnar dünneenin en zor iş-leri. Şaka diil, bu anda can baaşlanılêr.

Arpina yastıklardan kaymıştı, uzun pelii söküktü. Gözal üzünü zeet diiştimişti, ter su içindäydi. Adam suazladı onun kolunu, öptü yanaanı. Karı sakınnı kabaatlı gülümsedi.

Lambu vardır yardımnadı yavrulayan hayvannarı, ama burada ilkin şaşırdı, ne yapsın. Babu gösterdi, nicä, uşak davrandıkça, büük peşkirin iki ucundan tutup, karının üre-ni üstyandan bastırsın. Ama açan geldi en kritik kıpım, adamı üüretmää läözım olmadı. O uşaa dünneeyä parmak-larınnan yakışıklı çekti. Arpınanın zettli innemelerini hem buuş direşmelerini buunuklu uşak sesi kesti. Babu alıverdi uşaa Lambudan:

– Adam olmasın, ne ses kaldırdı, -ilinnenip, hodullu dedi babu.

Lambuya sevinmää vakıt yoktu: Arpina kendini kay-betti-ydi. İncä ensesindä sade bir maavi damarcık düülärdi. Lambu üflärdi karının üzünä, yışlaardı güüsünü. Açan ka-rısı kendinä gelmää başladı, ona birkaç yudum rakı zooruna yutturdular.

–Korkuttun bizi, Arpinkam, – adam tutamadı kendini aalamaktan.

Genç karı seftä gördüydü kocasının gözündä yaş.

–Bu dünneedä duum saadı bilinmüz. O kuşkulu bekle-
niler, ama sansın vakıtsız hem ansızın geler. Bu bir durgu-
dulmaz iş. Başka kimsey da bulunmadı yanımızda. Deersin,
svatenin varmış haberi, ama taa sora gelecektir. Bir taraftan
da, ana diil läüzüm bilsin, nezaman kızı duudurêr. Onun can
acısı zorladêr kızının zettlerini. Şükür Allaha, cancaaz artık
dünnäeedä, – sölenmesinin arasında babu yaptı stavrozunu.

Babu uşaan göbeciini, sıkı baalayıp, kesti, hazırlanmış
plänalara, kundaklara onu sardı.

Arpina hazırlık göördüydü – eski çiprek fistanın eteendän
pläna kopardı, taa sertçä taşınmış çukmandan hem flanıdän
kundak dikti. Yorgançu eltiykalar biri birinä verärdi. Adeyâ
görä, uşak duumadaan taa olmaz çok hazırlık yapmaa.

Onu dolaşmaa geldiynän senselâ karılar, komuşuykalar
taa nesa uşaa getirerlär. Vatzizliktä nunası türlü plänalara,
kundaklara uşaa sarêr. Neyâ şindilik sarmaa, Arpina hazır-
ladıydı – terzilik elindän gelärdi.

İlk vakıtta Arpinanın aç karına da, uşak doyunsun ka-
dar, südü vardı. Südü aazaldıynan, aazında çiineyip ekmek-
län seker, baalaardı basmanın ucuna, da uşaan azına verär-
di emsin. Ama o vakıt bunnar da kıttı. Tatlı tarafı, emiş elâ
geçirmää zordu.

Sert ayazlarda küçük Vanicii yorgan altında, koç derisin-
dän kürkün eninin içindä, kendi soluklarınınan yısıdardılar.
Bakmadaan zor vakıda, ev içinä kısmet girdiydi. Kocası
Lambu da taa yalpak olduydu, üzü şennendiydi.

Ama uşak hastalandı, da Ay Vasili gününä karsı süündü.
Bu sınırsız kahır yufka Arpinayı döşeklerä düşürdü.

Kocası gecä-gündüz susardı. Vakıt geçtiynän, uşaan öl-
düündä kabaatı Arpinaya attı, da oldu taa sert, naalet hem
cansız. Bulerdi içki, evâ siirek ayık gelärdi. Arpina, kahırını

içinä çekip, hacı yaşlarını yudardı. Küsü tutmaazdı, yalpaklunnan yımışadardı bu kaskatı akılsızlı. Lambu çok kerä bunu annaardı, sarılardı Arpinaya:

– Sensiz bän yokum, diilim adam.

Ama bu yalpaklık kısa tutardı. Bir maanasız sert hartaklık sındıardı.

Enidän kannanmak

Aaçlıkta küüdä insanın yarısı kıştan çıktıydı. İlkyazın maaledä evlerin taa çoyu boştu. Saabisiz köpek haytaları onnarda toplanardı. Küüdä korkunçluydu gezmää.

Bir günü Lambu dernektän evä geldiynän, ürek kırıklunnan dedi:

– Boba alatladı bu veran evä buncak para vermää. Te Vladimirlär bu kışın bir somun ekmää Demir Yörginin büük, kaavi evini almışlar.

– Günaa bölä lafetmää. Bunu, necezemiz var, kaybetmeylim. Şükür, aaçlıktan kurtulmuş gibiyiz. Aalemin belasında çok mu kazanacan, uzaa mı gidecän?

Aaç kıştan kurtulmuş olannar erken sabaalen bir karartı gibi, nicä kliseyâ duvaya, kırlara çıkardılar kömüren, pındık aaramaa. Hardal otuna bile sevinärdilär – ondan kaşa pişirärdilär...

Yavaş-yavaş yaşamak gelişmää başladıydı, açan kırkını yılların sonunda küüdä çiftçileri kolhozlara topladılar.

Kimdä ne varlık kaldıydı – puluk, borna, hayvan, zooruna kolhoza aldılar. İnsanı kalik braktılar. Gospodar adannarı mukayetsizlärlän, haylazlarlan, onmadıklarlan bir süryä kattılar. Hepsini kolhoz işinä kapadılar. Kim buna karşı koymaa savaştı, onnarı gecä döşeendän kaldırıp, Rusiyanın

Sibirinä, hem başka yaşamak için yaramaz yerlerä nicä hayvanı trennerdä haydadılar.

Kolhoz başı, brigadirlär, zvenevoylar küüdä çiftçiyi kullandırı, aylesinä bile, çorbacılanıp, karışardılar. Bu türlü yaşamak insana alışıkızdı. O kendi topraandaykan işin sırasını bilärdi. Belliydi, ne kendinin, ne da aalemin. Şindi her bir iş kimseyin hem hepsinin oldu. İnsan kendisinä çorbacı diildi.

İşidildi, ani aylä, karı-koca olmayacék, ama karıylan adamın arası ortaklı olacék!? Hristiannarı korku kapardı. Küüdä hayırsızlık, başsızlık çekedärdi. Bölä soysuzluk kuşkulandırardı, yeni sovetlerin kuvedinä büük şüpä besläärdi.

Dooruluk yoktu, yoktu neredä onu aaramaa da. Varlıksız insan haksız da kaldı. Lambu hep bir dürük gezärdi. Arpina acıyardı kocasını, zerä bilärdi onun yanıklınu: Romın vakıdında şkolada başarılı ürenärdi. Önündä yaşamakta gözäl bir yola umudu vardı. Ama 1940 – cı yılda devlet kuvedi di işildi. Rus sovetleri geldi. O kaldı gramotasız –ne rus dilini, ne dä okumaa–yazmaa rusça bilmäzdi.

Oolunda umuduydu – onu da kaybettilar. Adamnar taa zor geçirer yazgıdan kahırları.

Bu yıl meralarda çok zaraz gargalar yapardı. Birkaç adam kıra garga ürkütmää, urmaa yolladılar. Bu işi yaparkan, ara buldukça Lambu biraz ot, kışa hayvannara alaf, toplamıştı. Avşamnen, iştan sora, karannıcak olurkan onnarı evä getirdi. Bunu kimsä çok görüp, pravleniyada amazlamış. Kolhoz başı Lambuyu çaardı:

– İştittik, iki araba ot bizä sorulmadık evä getirmişin.

– Bän onnarı çalmadım, hem işimi yaptım, hem kırın boyundan üülenniktä ot biçtim. Başka vakıt yok kendi hayvannarıma alaf toplamaa.

– E, sade sana mı läüzüm? Te sizin maaledän Gavroşların Stipanında da ot yok.

– Garga ürkütmektä biz biläydik. Bän teklif ettim ona ortaklaşalım, da ara buldukça alaf toplayalım, o beni gülümä aldı:

– Taa annamadın mı ba, ahmak, ani sovetlerdä kaçan da, yan yatan da birtürlü, – Dooru, hepsi birtürlü läüzüm olsun. Kolhazda bölä işlär geçmeer. Avşama bir araba otu Stipana götürecän.

– Beki kolhoz läüzüm olsun, ama diil bölä yannışlıklarlan.

– Sän bilermisin neya karşı gidersin? Sovetlerä, devletä. Ne olêr bu iş için aklında var mı?

– Korkutma. Sovetlerä aykırı bişey yapmadım. Ama siz kendiniz eni kuvedi dooru annamêrsınız. Taa sora da otların birazını Stipan gelsin, da alsın.

– Diil ölä! – belirdip gözlerini, baardı Sava, annadıynan Lambunun yımışaklını, – avşama otlar Stipanda evdä olsun, eki... eki Sibirin ayazlarını duyacan, – yaandı Sava, mar Lambunun önündä kendini kuvetsiz duyardı.

Bu bir üfkä çıkartmasıydı. Romın vakıdında Sava taa şkoladan Lambuya haseeti: üürenmektä yufkaydı, fikirdän çok aşaadı Lambudan, angısı ii üüreniciydi, aarifliinnän seçkindi gençlerin arasında. Nekadar teklif ettilär, zorladılar, ama Lambu – girgin kaavi adam, komunist partiyasına Sava gibilerincä, yazılmaa alatlamadı. Te şindi Sava buldu çoktan aaranan sebepi Lambuya ilişmä.

Lambu evä urulmuş gibi geldi. Pravleniyada ne olduunu Arpinaya annatı.

– Kimin elinä biz kaldık, a!? Kendilerini kullanamaazdılar, insanı nereyi götüreceklär!? – kalpaanı yerä urdu Lambu.

Biraz usullandıktan sora, ikisi düşündü, götürmää bir araba otu Stipana, ki gözdä olmamaa.

Lambu indirirkän otları Stipan, kamburunu çıkarıp, aul aşırı sokaa baktı. Gördüynän üfkeli Lambuyu diiren elindä,

sin-sin geeri, evä kaçtı, burnusunu bile birtaa göstermedi.

Makar ki kolhoz başı diil bir kerä dedi Stipana yıvsın otları aulun içyanına tepeyâ, ama nicä Lambu indirdi otları, onnar ölä da kuruyup, koraya döndülär, gevreyip gündä kıyıldılar, çiinendilär. Geräâ gibi vakıda kaldılar, nicä nişan mukaetsızläâ hem dooruluksuzlaa.

Bu otlarlan Stipan küüdä gülüntü oldu söleyişä görä: “Haylaz açlından ölmesin deyni, kuriçkaları yımışadıpta läâzım aazına vermää.”

Yıllar geçtikçä, bu olduklar geeri kaldıkça, beki ufak-tefek görünerlär, ama o vakıtlar şaka diildi, zere onnardan örülüydü insanın ömürü.

İnsan psihologiyasında dönüm noktası

Bu akılsız olayları annamaa deyni, läâzım fikircä dönelim o uzak kırkınıcı yıllara, açan Bucakta yaşamayı soşialist sistemasına geçirärdilär. Nesoy eniyçä ileri dooru işleri götürmää, ne yukarda, insanı elä alannar, ne aşıada, kırda işleyennär, bilmäzdidilär. İnsanı kullanmaa alındı onnar, kimdä yoktu gospodar kafası, kimdä bir neet vardı – kırmaa, daatmaa eski soşial düzenini. Bunnar bir yılın işi diildi. Çok yıl läâzım oldu toplumsal bilinç, saabilik psihologiyası düişilincä.

Çiftçiyi, ani hergün, yaamura-çamurda kırda-bayırda parasız işledärdilär, ölmeycek kadar imeelik verärdilär. Evindä zor vakıda korunulmuş imeliy bulunmazdı.

Koyardılar “trudoden”– demedään, nekadar gün läâzım insan kıra işa çıksın yıl uzunnuunda. Esaba alınmazdı saa-hasta, ne aarlı, ne emzikli karılar.

Kurdular yeni düzmä yortular – may ayın 1-ri, 9-zu, ka-

sım an 7-si. Çok kerä bu yeni yortularda kırdä üülenädan işledärdilär.

Bakılmazdı hristian, millet yortuları Paskellä, Hederlez, Kasım. Oruçları yasak edärdilär. Çiinenärdi, gülmää alınardı hristianın üzlärlän yıllık adetleri, yaşamak düzeni. Eni devlet kuvedi, anı kurardı allahsızlık, küülüyä yabancıydı. Çiftçiyä, kimin bereket için umudu Göklerdäydi, bu büük tragediyaydı. Halka, ani tarihindä üzlärlän yıl kendi dinini, zor denemeklerdän geçirip, korumuş, bu bir kayıba gitmäkti.

Küüdä yerli aktivistlä atıldılar Allahtan, kudurmuş canavara döndüler. Satardılar senselesini, çiinärdilär insanın ruhunu.

Baalarlarda bekçi Porätka Görgi, küüyün soysuzun soysuzu, krestniņasını bir salkım üzüm için, ani karı koparmıştı ilerdän kendi, şindi da kolhozun, baayından, çıplak soyundurup, küüdä gezdirmişti. Bulamayan neylän neresini saklasın karı gidärmış ilerdä, o esapsız da tüfeklärän geeridä. “Kumi, taa ii ur beni”, – yalvararmış krestniņası, ama o cansız tüfää kavalınnan onu itirärmış hem kişinärmiş. Bu ayıplıktan sora sapaşaa genç karı döşeklerä düşer da tezdä öler...

Evin içinä kısmet girdi

1951-ci yılın ilkyazı Arpina üklü güüdäylän, hepsi çiftçi karırlan barabar kıra işä çıktı. Kimseyin kasavetindä dildi, nicä o kendini duyêr, var mı halı, kuvedi. Gecä ekmek pişirmäk, erken sabaalen giisi yıkamak, kıra çıkınca, hergünkü ev işini kaçaraktan yapmak. Avşamnen, kırdan sora, sarı mızga topraklan beygir mayızını katıp, çamur karardı. Kıştan sora kabarık güz suvalarını kazıyıp, karannık çökün-cä, evin dolayanını, sundurmayı suvaardı.

Kış vakıdı keskin kaavi poyraz lüzgerleri esärdi, o taraf-tan taa çok yaamurlan kaar düvärdi. Evin aard duvarından kimi erdä suva aşaa kayardı, kara topalaktan duvar açık-ta kalardı. Bu yerleri ilkin samannı çamurlan suvaardılar. Burada adam kuvedi läözımdı. Lambu taligaylan toprak, saman getirärdi. Çamuru karardılar, suvaardılar ikisi bilä. Lambu nekadar da sertti, ama Arpinayı becerdii kadar ko-rumaa savaşardı. Şakalaşardı, gelecekleri için umutlu dü-şünmeklerini paylaşardı.

May ayın onüçündä Arpina işä cikamadı. Patalaki babu-yu çaardılar. Ulyaşka babu,ani çocuun duumasına geldi, aaçlıktan sora raamethı oldu. İkinci uşak taa kolay dünneeyä geldi. Babu bildiini yaptıktan sora, dışarda kuşkulu gezinän Lambuyu içeri çaardı.

– Dädu Boji sizä büün bir yardımcıyka verdi, – babunun kutlayan sesi şendi.

Bu haberä Lambu pek sevinmedi. Çocaa umutluydu.

– Allaa bana yardımcı verdiydi, ama bakamadık, – Arpi-naya göz atıp, garipli dedi Lambu.

Akiliş babu alatladı onnarı üreklendirmää:

– Allahın işleri büük, onnara karışılmaz, Lambu. Bez-belli, dädu Bojiyä da orada günahsız ayoçuklar läözım. Ka-baatlıyı aaramaa olmaz. Kaybettii evladın aardına ana ürää yaşamasına yanık kalêr.

Biraz sustuktan sora:

– Yıl da kayet çirkindi. Saalınız olsun, taa çocaa da eti-şeceniz. Sizin evinizä gözäl bır gül büün baaşlandı. Bu günnerdä Göklerdä ona kısmet yazılêr. Duva edin, aranızı bozmayın. Lufusalıkta karının ayozu yufkalanêr, kırk gün mezarı açık durêr. Koru eşini, Lambu.

Bir şenni şamata dışarda kopuştu – pipiruda türküsünü çalarak, kapu önünä bir bölük kızçaaz girdilər.

*Pipiruda gezeriz
Allaha dua ederiz:
“ Ver Allahım yaamur
Tarlalara – çamur,
Teknelerä – hamur..”*

Pipirudacıları içeri teklif ettilär. Onnar enez duumuş kızcaazın üzünä hem hepsinä içerdekilere feslen dalınnan su serptilär. Adetä görä, ev saabisi verdi onnara un, yımırta, suvan. Şamatalı kızlar saalık, bereket, yaamur dua ederäk, gittilär.

–Bellli gündä kızınızın duuması. Büünkü duvalar yaamura, bereketä, kismetä Allahın kulaana etişerlär, – ihtär karı ikonalara dooru duasını fisirdeyeräk stavrozunu yaptı.

Çok geçmedi, Lambunun Aksinka lelüsu geldi. Onunnan içeri mayıllı raatlık girdi. Uşaa kucaana aldı, yalpak sevdi: “Ya bakalım bu kıza. Sarmısaa var. O dudacık ta anasını hep aarêêr. Nunası gelecek, adını belli edecek”. Aksinkanın kendi uşaa yoktu. Ürää da gidärdi küçük evlatçaa. Yalpaklınnan Lambunun da üreeni açtı:

–Lambu, ne kismetliysiniz, çocuum. Gözäl günde gözäl kismet baaşlanır.

–Saade saalıkları olsun, kalan işin kolayını bulacez, –gülümsedi adam, sıralık buyur yederäk karılara küçük filcancıklan raki.

–Ne gözäl sedef filcancık, – mayıllı siiretti elindä filcanı babu.

– Onu dädumuz vakıdın birindä Hacılıktan getirmişti. Öleceykän, onu mamuya sımarlamış. Mamu da bizä baaşladı. Te ayacın kenarcı kırılmış, ama koruyêrim onu nicä soyumuza paasız anı dädulara, – Arpınanın üzündä mutluluk şılaardı.

Dudaklayaceykan rakıyı, duva ettilär, ömür-dünnää pahlılıklarını – saalık, kısmet, uygunnuk.

Arpinaya da istär-istemäz içirttilär birkaç yudum acıları uyvaştırın içki. Onu-bunu yaptıktan sora, karılar evä alatladı. Çıkacêykan gitmää tembehledilär: “Lufusaya kırk gün gecä vakıdı dışarı çıkmaa olmaz, ne da uşaa çıkarmaa olur. Gecä uzunnuu onnarın yanında şavkşaaaz-lampa mı, kandil-cik mi şılasın läözım. Onnar şindi kayet korunsun läözım.”

Arpina doyamazdı kızcaazını siiretmää. Oolu, Vançucuk, için sancıları sansın tazelendilär. Ama güç getirmesin Allaha hem kızcaazına, o, kahırını içinä çekip, gülümsäärdi kucaanda uşaa.

Çok kerä, uşaa yıkaycıykan, kocasını yanına çaarardı, ama atıp maanayı dışarda işlerä, Lambu yaklaşmaazdı pek yannarina. Genç anaya güç gelärdi, ama kavga kaldırmaazdı. Havezlän uşaa yıkadıynan, iki elinnän tutup kafacını, nicä anasından gördüydü, kundaklan hem plänaylan döşedili erceezinä onu çıkarardı. Sıkı sarardı, doz-dolay poyuy-lan çevirdip, baalardı. Evladını sallaarkan türkü çalardı.

Bir günü, kocası küüyün merkezindän evä torsuk geldi. Arpina onun halını esaba alıp, yalpak sordu:

– Lambu, ne oldu? Needän küsülüysün?

– Bilersin, Guşi İlişkaların bildır yazın ikiz uşakları oldu. Karısı kıra işä çıkamamış, bu üzerä yıl bitkisindä ceza koymuşlar – İlişkanın bütün yılda kazandın bir payını kesmişlär, vermemişlär.

– E, nesoy iki emzikli uşaklan kıra çıkaceydi? – şaş-beş oldu Arpina, – kâr bukadaradan da insanı inanmamaa, acımamaa!?

Biraz sustuktan sora, kocasına ürek verdi:

– Kahırlanma, bilersin, uşak taa duumadaan, bän hergün kıra gittim, sade bitki gün çıkamadım, –bir kabaatsız, ka-

baatlı gibi dedi Arpina, – krestnița büün uuradı. Uşaa vatiz etmää laf yaptık. Kendim da klisedän geçtikän sora, saalık sa, uşaklan kıra çıkaarım, – karının sesindä kuvetsizlik duyuldu.

– Uşaklı karıları bir zvenoya toplamışlar, taa yakına kazmaa yollêêrlar. Bakêrım, komuşuyka Läna, başka karılar kazmalar, partallar sırtlarında her sabaa Uzun Kulaa dooru yamacı çıkêr. Diil kolay bu iş, ama ne var ne yapmaa, – beliydi, kocasının ürää erinä geler.

– Adamnarın işindä da kolay yeri yok. Bir ay o seyalkalar üstündä semiçka tozu yuttuk, şindi o koropaşkalarda bütün gün toz duman içindäyiz. Yaamur yok, yer drinnêr, onnar koropaşka geçtirer. Ama yok kimä laf annatmaa. Dimçu Todi vardır toprak mı işledii!? Şindi insanı kullanêr. Komunistlerin palileri. Okadar işän diil zoor, nekadar sırasızlıktan hem dooruluksuzdan, –can sıkıntılı buuardı adamı.

– Neçin bu yaşamayı bölä tersinä çevirdilär? – Arpina kocasinnan kayıllını gösterdi, –kimin ihtarı evdä var, uşaa evdä bakêr. Bizim bir babumuz, şükür, etişmedi bu dolaşık vakıda, öbürü da bizdän uzak yaşêêr. Yok bişey, sade saalımız olsun, biz kazmaktan korkmêêrız, ölä mi, kızım? – Arpina danıştı taa bişey annamayan kucaanda uşaa.

– Şatrada ona bir taş olmaycêk. Var sa günü-ömürü yaşaycêk, – kocasının kaskatı laflarından Arpınanın etleri tikennendi. O sıktı uşaa güüsünä:

– Lambu, uşaan üstünä bolä laflar sölenilir mi? Ne cansızsın kızına, – karının gözleri yaşlan doldu.

–Bir da aarlıysın da, Arpina. Kaskatılıma sınaşmaa vakıt taa gelmedi mi?

–O zaman hiç gelmeyecek.

Ertesi günü avşamnen Arpina tokadın içyanında uşak kucaanda kocasını işän karşıladı. Lambu kırdan birkaç ta-

azä, kabı soyulmuş, salkım sopası getirdi. Onnardan kapu önünä taazä eşillik kokusu geldi.

–Ayırdım, da kestım en uzları, çetinneri. Kızımın şatrası kaavi olsun, – Lambunun üzü-gözü güldardı, koyarkan sopaları sundurmaya.

–Nastacıklan seni özleeriz. Yoruldun olmalı? – karı sevindi onun ii halına.

Geldi sarmaşşın kocasına, ama sakındırdı kendini – kırklanmadıydı taa.

– Sän beni nezaman sevecän? –adam onun kaba erini şamarladı.

–Klisedän geçelim, – suazladı o adamın omuzunu.

– Sän bilersin, nesoy sevgi bän isteerim. İsteerim seväsın beni, nicä o sınık benizli sinsoru sevärdin, – kocası Arpinanın sevgisini yavklusuna Mitiyä hep bir üzünä urardı.

–Sän bizä paalı oldun, Lambu. Seni evdä herkerä bekleeriz.

–Yapılma annamaz! İsteerim olä bakış, ani ona baaşlaardın, benim içimä geçsin. – Lambu peltekleyerak, yumurunnun güüsünü düüdü.

Arpinanın ürää kırıldı – kocası genä içkiliydi.

– Hadi, sofrayı koyayım, aaçsın.

– Sevgiyä doyuracan nezaman?

– Cumaertesinä aaz kaldı, – yalpak dedi karı.

Adam usullanar gibi oldu. Çök işä kayıldı Arpina kocasının üüreeni açmaa deyni, yımışatmaa onun kaskatılını, bolay evin içinä uygunnuk girsin.

Ertesi sabaa, kocasını işä geçirdiktän sora, Arpina düşündü şatraya örtü hazırlasın. Eski brezent yaamurluun saa erlerini kopardı, biri birinä dikti, yaptı ilik, yakışsın sopalara geçirip – germää. Onun yanına büktü bir parça pala şatra içinde erä döşemää. Kıra hazırlık görärkän, genç, taa uşaa

duudurduktan sora kuvetleşämemiş karı, akıl verdirämäzdi, neçin onu, karıyı koruyamêêlar ne bobası, ne batüları, ne kocası? O sansı yabancılarn elindäydi. Ev saabisi haksızdı kendi aylesindä çorbacı olmaa.

... Küçüktän Arpina ana-bobayı sesläärdi, onnara saygı güdardı. Evlendiktän sora kocasını bilärdi, aylesinä izmet-täydi. Şindi bu soysuz kuvedin malı mı oldu? Ne olêr? Nereyi götürecek bu sırasızlık? Ana içindän annaardı, ani uşak büütmäk vakıt ayırmêêr, duyardı boorcu – bulsun kolayını, da evin içindä işini sırasınca çevirsın.

Annaşıpta, bir gün anası, lelüsu geldilər. Sayıkladılar, nicä vatizlii hem kumatriyayı kısından, ama adeta görä geçirmää. Çok işlerä uzanmıycêklar, kuvetlerinä görä, ama hepsi läüzım olsun tertipli, kırnak. Ölä onnar üzdä deyärdi, ama koyup kuvedini, çalışardılar aalemdän üstün da, ama aşaa da olmasınnar. Sayıkladılar, ani kliseyä läüzım olacêk kolaç, bir kaniska, eki diri tauk, bir şişa şarap, peşkir. Uşaa vatizliktän getirdiynän, krestniţaya hazırladılar bir batik.

Kumatriyada saadıcı gölmeklän, krestniţaya bir fistannık sarja materiya çizleyceklär. Baaşışları vereceklär kolaç üstündä kaniskaylan bila.

Babuların baaşışını belli edärkän, Arpinanın anası Tudora babu, dedi, ani yazık svatä Çanka bu günä etişmedi, ama onun baaşışını svatu Simonun baaşışınnan bilä verecez. Hem, ani babulara, kim ne büyük iş diil läüzım – bir saygı nışanı etär. Ama Arpina kayıl olmadı, da babulara hazırladılar birär çember hem birär parça kara satin – fıtalık. Babuların baaşışların yanına dädulara birär peşkir hem kuşak büktülär.

Sofraya koyulacêk imekleri sayıkladılar: daykası bu kışın kurbannarında bir büyük horoz verdiydi – ondan hem domuz bacaandan paça yapacêklar. Fırına atılacêk sarma hem kartofi yaanıylan. Tatlıya olacêk sütlü bulgur hem gevrek.

Karılar düşündü öla imek yapmaa, ani satın almaa may bişey lääzım olmasın, zere parasızlıktı.

Arpina yanıktı, ani ooluna kumatriya yapamadydılar. Kimseyä bişey sölämedään, o neetlendi raametli uşaan cancazı için komusuykanın çocucaana incä yapaa ipliindän örmä kaplamacık vermää. Bu işlər şıralı kaldıydı onun akında bütün yaşamasına.

Cumaertesi uşaa klisedä popaz vatız etti, Arpinayı okudu. Saadıçları, yakın senseleyi, kardaşları hem bir-iki komuşu kumatriya teklif ettilär. İlkin uşaa mirudan çıkardılar: uşaa, ani klisedä vatizli sudan çıkardıynan miru bezinä sarılıydı, evdä teknedä suya koydular, bezlän üzünü örttülär – utancak olsun. Saalık için bezin ucunna nuna uşaan gözçeezlerini, ekçeezlerini sildi, yanaar balmumun damnalarından teknenin kenarlarında üç kerä stavroz yaptı. O suya booday hem demir para attılar. Uşaa nunasından baaşlama kundaklara sardılar. Dikişli basmaylan üzünü örttü – sakınar, esaplı olsun. Miru bezini sıkır-sıkımaz, su süzülerek teknedän çıkardılar – bol elli olsun. Geçirdilär onu bir makaza hem yazala da kirişä astılar – terzi hem yazmaa okumaa bilsin. Mumu kapunun sövesinin yukarkı taftasında sündürdülär – boylu olsun.

Mirudan sora saadıçlan krestnişayı masaya kaarşıya buyur ettilär, ondan sora kalan musaafirleri onnarın yanına geçirdilär. Konuşçular ilkin biri-birinnän selämneşti, saalıklarını, hallarını soruştular. Filcannar elindä saadıcın teklifinä göre uşaan saalı için duva ettilär. Biraz içkilendiynän dillär çözüldü, laf gitti kır işleri için, sakınar-sakınmaz sölärdilär kolhoz işinin dooruluksuzluu için. Saadıç kumatreyacıardan türkü istedi. Birkaç türkü çaldılar. Bitkiyä dooru porezen söledilär. Geçä yarısına yakın musaafirlär evlerinä daalıştı.

Pazarsı da Lambunun daykasında düündü. Avşam üstü

Lambu ilerdä bir şişä şaraplan, Arpina geräa gibi geeridä uşak hem boşça kolaçlan kucaanda düünä gidärdilär. Karşı geldilär brigadir Petriylän. Lafa durgundular. Lambu söledi:

– Bizim olan pazertesinä kıra çıkmaa neetlener.

– Bizä kazmakta insan läazım, etiştirilmeer merayı pakla-maa, ama Arpinaya erken diil mi?

– Dün klisedän geçtilär, – Lambunun lafında içki duyul-du...

– Bu yıl, bilersin, adık sıcak, kırdä toprak kuraktan drın-nêr. Kazmakta pek zoor. Biraz kuvetleşydi. Bän yukarda birkaç laf sizin için söyleycäm, bakalım, ne deyeceklär. Bri-gadir Petri onnarın komuşusuydu, bilärdi Lambunun sert-liini. Arpinaya mayıllı saygısı vardı.

Arpina yaklaşmadı yannarina. Neredä adamnar lafeder, karı orayı karışarsa, bir esapsızlık sayıladı. Etişmedään yan-narina, o duruklandı, diiştirdi kollarında ükü, ses etti uşaa.

– Êy¹, yaklaş biraz yanıma, – Petri uzaklaştıktan sora dedi Lambu.

– Söledim, ani kıra çıkacan. Kazmaa taa yakına, Popaz merasına, geçmişlär. Birkaç uşaklı karı olacêymışınız: ko-muşuyka Läna, Hacı Kolilerin maalesindän Stifanaylan Sofi, Stençuların maalesindän da Varçiyılän Zani.

– Onnarın uşakları biraz tıkızlandılar. Arada biz en körpä olacez, hem bir kızcaaz.

– Çocuunu islää bakmaa läazımdı, – kocası kaçırmadı kolaylı saplamaa Arpinanın can erini.

– Lambu, sän bilersin...

– Bilerim, ani onmadıksın, – adam brakmadı karısı la-fını bitirsin.

¹ Êy – Evli karı adını bile kaybedirdi. Ona danışardılar – „mari”, „êy”, aalemin arasında – „bizim olan”. Adınca danışmaa sayıladı ayıp. Küüdä, sokakta – adamın adını kariya takardılar – „Mitiläsa”, biraz yaşlandıyan – „Miti babu”.

Biraz sustuktan sora, Lambu puflayarak dedi:

– Nedänsä Petrinin sana canı acıdı. Ona göründü erken sana işä çıkmaa. Akıl verer, taa bir parça vakıt evdä durasın. Çıkamarsan kıra, da pravleniyada laf yapırsalar, adêr bizdän pay tutmaa. Şindi o ölä deer, ama bilerim bän bu hayırsızları.

– Deneyelim, Allahın yardımınnan sürtärsäk, yaarına kıra gidecez, – uşaa kucaanda sallayarak dedi karı.

Lämbu susarak, ilin – ilin ilerle.

Düün

Düündä lumburtu bütün maaleyä ötärdi. Çalgıcılar dışardaydı. Daul, çırıtma, gayda sesi aul içindä şennii kaldırdı. Toplanan musaafirlerin lafları zoor annaşılardı. Düüncüleri karşılayan kaynna – kaynatayı kutladılar, kolaçlan şarabı onnara verdilar

Konuş masasında adamnar karılardan ayırı oturardı. Arpina uşaklan büyük başta masada oturamadı. Kufneya geçti, neredä başka uşaklı karılar gam daadardı. Makar zempere-li kapucuk açtı, ama kufnenin alçacık içerinda bunaltıcı sıcaktan. Düün mancaları: sarma, kartofi, suvannı fırında pişsin deyni, çok düülma koçanı, odun yakerllar kuptöra, nedän o çatlak-patlak olmuştu.

Gagauzların düünündä saadıç konuşuları teklif eder türkü çalsınnar. Saadıca sırada büyük hatır gütmäk, saygı göstermäk geçärdi. İnsan arasında bilinärdi Lambunun kavavi sesi, hem ani Arpina kendi düzer hem çalêr gözal türkülär. Saadıç onnardan türkü istedi. Arpinaya sesettilär kocasının yanına masaya, saadıçlara karşı, geçsin. Adetä görä, incä üzlülük göstermäâ deyni, läâzımdı kendini biraz yalvartmaa, da sora türküyü çalmaa. Onnar naazlanmadı.

”Şen olun” deyip, Lambu çekettirdi türküyü “Sura beygir”.
Onun gür sesinâ Arpinanın incâ, şıralı sesi katıldı:

*Sura beygirim da olsun.
Sura beygirim da olsun,
Eşil taligam da olsun.
Eşil taligam da olsun,*

*Dayaklı oturaam olsun.
Dayaklı oturaam olsun,
Gözâl kız yanımda olsun.*

Bu laflarda Lambu eşinâ naazlan baktı. Arpinanın yalpak bakışı ona cevap verdi.

*Hadi, sura, ha gidelim,
Günnän da küüyä girelim.
Günnän da küüyä girelim,
Peşkiri da biz alalım.*

Türküyü çalarken, kaskatı adam gözlerindä yaşları tutamadı. Beygirlär Lambunun yufka eriydi. Sura beygir çok vakıt kullandıydılar. Tamızlık haygir tutardılar. At takımınarı onnarda tertipliydi. Taligasının ön oturacunda herkerä pala döşeliydi. Yortulu günnerdä atlı gezärkän, beygirin sırtında kilim geçiriliydi. Beygirlerin tabeetini ii bilärdi. Onnar da saabiye uzaktan duyardı.

Arpinayı kavramaa Lüzgär adta beygirlän gittiydi...

Beygirin birini cenk vakıdı aldıydılar. Kalanını çorbacının kayıllını sormadaan, kolhoz malların sürüsüne kattılar.

Türküyü çalarken, hepsi bu acılar içindän geçärdi. Zerä az-buçuk içkiylän muzıka havası karıştıynan, insanın sancıları diriler.

Düündä Lambu gerää gibi içkilendi. Evä geldiynän gii-
yimni patta hasır üstünä cingildi. Arpina onu soyundurmaa
ettiynen, o çimdikleli karının budunu, sora sert darıldı:

– Beni ahmacık mı sayêrsın? Sanêrsın, keflendim deyni,
esap almadım mı, nicä o baygınnan esneşârdiniz masada?
Ba o esneer, ba sän aazını gerersin. İş lobuda bakêr. Bän sana
taa parmaamnan diimedim. Adamnardan ayıp, – Lambu şa-
marlamaa etti karısını, ama eli boşa gitti.

Arpina şaş – beş oldu, ama sustu, sarfoş adama ne anna-
dacan.

– Neçin susêrsın? Sölä, nesoy annaşmak oldu aranızda? –
lafını doorudamaazdı o.

– Lambu, naşey söleersin, bä?

– Söleerim, senin o yavklucuunu. O baldıranı.

– Bey, nekadar bän o sofrada durdum? Bän orada göz
kaldırmadım.

– Bunu sän annat babuna. Gerçek, ötöögün Slavi Todile-
rin yanında babunna ne okadar saatlan aaz-aaza gelmiş-
niz. Kimdän aalaştın? Bendän mi?

– Kim bu yalannarı sana etiştirer? Sade selämneşip, sa-
alımızı soruştuk, – dedi Arpina kocasının jeletkasını çıkar-
rarak. Sora o çekip çıkardı onun aşınık ökçeli emenilerini.
Makar kocası onu acılaardı, karı kendi-kendinä esap aldı –
emenilär çobatarı götürülsün läázım.

– Bän büün da annayamêêrim, neresini o sınık benizli-
nin sevmişin? O sa yoklaardı mı tatlı? Göster, nerelerindä
sürüttü o sersem ellerini. Sölä, angı çukurda onnan yuvar-
landın?

– Acıtma, bilersin, beni zorlan aldın. Dürtülmediktim,
– dayanamadı bu esapsızlaa Arpina.

– Bilerim. Aylan yanına yaklaştırmadın. Suratımı tır-
mık-tırmık yaptıydın. Sanaardım, sakınêrsın, bozukluun

üzä çıkacêk. Genä aklın vermiş kızlını korumaa. O moloşak becermemiş kızlını da datmaa. Yok adam. – Lambunun mindar gülmesindän Arpinanın etleri tutuştu. Annamadı, nicä kocasının aazına bir şamar çekti.

– Hepsi senin gibi canavar diil.

Lambu, sansın, birdän aydı. Elini yanaanda sürüttü:

– Ačan karı kocasına el kaldırêr, ona ne olêr, sän taa bilmeersin, nazlım! Bu şamar bana çok iş açıklêêr, ama anayamêêrım, girginniini mi gösterersin, osa Miti için dooryu mu kabledämeersin? Bunnarı biz seninnän vakıdında lafettiydik, sansın. Geeri dönmää yok halım. Sän benimsin. Kalanı bizä önemli diil. Unut.

– Benim sancılı duyugumu sana, bilsän, – kocası onu kendinä çekti, tamah-tamah öptü, –gün-gündän, yıl-yıldan taa kızgın sevgim sana, Arpinkaciim! Sevindirer senmâz güüdän. Biyaz kaba tenin semeleer fikirimi. İnanamêêrim, ani benim karımsın. Korkêêrım seni kaybetmää. Ačan aklıma gelir, ani Miti sana diidi, kendimdän korkêrim: öldürürüm o moloşaa. Yalvarêrım, saklama gözlerini, çekmä kendini bendän. Neçin beni sevmeersin, Arpinka? Sevgisizliindän kaaviliim yufkalaa döner, – Adam şefkli sevârdi karısının her bir ekini, aalaşan sesi nazlan doluydu.

Bu semeli yalpaklı kıpımnarda Arpinanın üüräa diişilärdi. Kocasına derin can acımasınnan karışık karılı uyanardı. Verilän gevşek güüdesi kocasının erkekliinä kayıllı cuvap edärdi...

Lambu uyukladı, uslu soluu raattı. Örtärkän kocasını çarşaflan, Arpina suazladı onun kara kömür saçlarını, dinnenän kaavi kollarını. Adam uykusunda gülümsedi.

Yıllarla karı-koca arasında olêr sade onnara ikisinä adanmış baalantı, angısını zor sıydırmaa akıl kanonnarına. Çok kerä sevgi şefki çözer aralarında zorlu düünükleri...

Kıra çıkmak

Pazarertesi sabaalen, nicä da herkerä, Arpina kocasının rubalarını, torbasına imäk hazırladı. Erken sabaalen evdän ilk çıktı Lambu. Sora o kendi üstünü tertipledi: uşak duuduktan sora karı belalarından taa paklanmadıydı. Uşaan rubacıkların o hazırladıydı birkaç gün ileri. Takäciinä bir maavi nazar boncucaa dikti – fena gözdän uşaa korusun. Bu üzerä, uşaan elceezindä bir kırmızı iplicäk taa duuma gü-nündän baalydı. Sepedinä kumatriya mancası, kolaç hem şişäylän şarap koydu. Uşaan saalı için karılara birär filcan içki dökmää.

Şatra tertiplerini sıkı baalayıp kenever iplän, geçirdi kazmasının sapına küpleyä yakın, aldı kazmayı omuzuna, önündän kazma sapına geçirdi torbayı imäklän, oldu nicä suacı. Bitkidä uşaa kucakladı. Çıktı sokaa. Karılar uşaklarla artık yamacı çıkardılar. Arpina ilkin sıkı – sıkı yörüdü, ama, annayıp, ani onnarı etişämeecek, yavaşıdı.

Yol yamaca karşı derin çukur boyundan işlenmişti. Yamacı zorca çıktı – taa sabaalendän kızdırardı. Kısa yaz gecesindä hava etiştirmäzdi serinnemää. Bu yazın sıcaktan, kuraktan çii da düşmääzdi.

Çıktıynan açıklı selemetä, Arpina ilin soluk aldı, nedän, sansın, kuvetleşti. Kucaanda uşak kundaklar içindä eşindi. O açtı onun üzünü, çevirdi günä karşı:

–Ya bak, kızım, gün seni selemneer. Bakın, uşaaam, ne gözäl dolay, – dedi yalpak ana sesi, makar incä boyu kıvrıldıydı üüktän.

Bir zamandan sora onun güüdesi sınaşacêk bu aar üükä, ama şindi kazmanın sapı omuzuna dayanılmaz battıydı. Arpina indirdi sırtından aarlı, uudu elinnän ensesini, doorut-

tu omuzlarını. Aldı uşaa kucaana, da çöktü yol boyunda yaban gülün gümesi yanına. Gümä altında, cıba otlap arasında ufacık leläka benizdä menevşa çiçeeni esap aldı.

– Sän zorda da açmışın, menevşacım! – genç karı büülenmiş gibi, sürüttü elini menevşada, enikunu kopardı bir püskecik çiçecik, da iliştirdi onnarı usaan yanacına yakın kundaan büküntüsünä. O bunnarı karı ürään sölediina görä yaptı, zerä Arpina taa bilmääzdi halk inanışını, angısını insan yaratmış yıllar boyunca istediklerinä görä: “Açık sabaa-len kopardıynan menevşayı, beklä yaamuru”, hem “Menevşayı uşaan rubasına dikärsän, onun ayozu onu kooruyacêk.”

Bu ufacık çiçek derindän dürttü onun canını. Menevşa çiçää Arpinanın kısmetinä sıkı baalıydı, ama geçmiş kızluna dalmaa diildi vakıt.

Garipli gülümseyip, o taa biraz suazladı otlar içindä kalan menevşaları, dolaya bakındı. Gün hızlı çıkardı yukarı. Genç karı alatladı.

O koydu uşaa erä, kaldırdı sırtına kazmada üükü. Enikünü çöküp, aldı uşaa kucaana, da çıktı yola.

Papşoy kazmakta

Arpina etişincä Popaz merasına karılar papşoy sıralarını göz karar iki paya bölüp, ortada şatraları kurmuştlar. Kazaceykan sıraları çıkım-çıkım yapardılar – uşaklardan uzaklaşmamaa deyni.

–Ya bakın, kim geler! – esap alıp yaklaşan Arpinayı dedi Stifana.

–Büün eni ortaamız var, – sevindi Zani.

–Arpina, siz büün yaamur getireceyniz, – bir umutsuz dedi Sofi, arada taa yaşlıca hem bilgiçli karı.

– Senin aazından Allahın kulaana, – Arpınanın cuvabı yaamura şüpesizdi.

Karılar yaklaştı uşaa görmää.

– Kız olmasın, çiçek yanaanda artık. Bu kurakta menevşâ çiçeeni sade Arpina vardı nicä bulsun! – şaştı Stifana.

– Bakınmaa läözüm, mari, sizdä dä olsa bölä gözäl kız, çiçek kolay bulacênız. Ama arada biricikiz, sanêrız, bizi naazlı tutaceynız. Ya, şindi bana gösterin o çocukları – yavkluları, güväleri.

– Esap aldın mı, Arpina, benim çocuum sendän baaşlanma kaplamacıklan? Ne käämil incä rubacık. Saa ol, – sevi-nirdi Läna.

Arpina kayıllı gülümsedi.

– Bu insan bana şaşêr, e bu kalabak yapraanı evdä başçe-dä mi büüttün, – dedi Arpina, Stifananın şatrasına yaklaştıyan.

– Bän onnarı şatra üstünä koyacam – okadar gün çocuuma geçmesin. Arpina sizä dä verecam – Nastacıın incä tencezi birdän yanmasın. Beki, bizä gelin olacak.

– Orayı siz karışamayceenız, kım biler, kimin çocu kavraycêk onu, – haseetli dedi Varçi, Arpınanın çuçusunun kızı. Delikannılıında o çok vakıt Lambunun aardına boşuna kaçtı. Onuştan lafları zahirliydi.

– Arpina, sana bu uşak yaradı, ne gözäl boy düzmüşün, – lafı başka tarafa aldırđı Arpınanın komuşuykası Läna.

– Onu gördükcä, Mitinin, olmalı, canı yanêr. Lambu da ne erdä, ne göktä gezer, – Arpınayı yakışksız kanırmaa sa-vaştı Varçi.

– Varçi, yä etär iineledin. Kısmet göklerde yazılêr. Gençlik tä o bir delilik, – nasaatladı Sofi, – Arpina, sän dä taa kapandıktan dartın – o incä tenin haşlanıverir. Ya bak bizä, üz-lerimiz çarık oldu.

– Uşaan da üzünü kuru, hiç annamêersın, nicä yaniverer. Cumertesi benim çocuum baara baara, çıkmıştı kundaklardan, sürünmüş şatranın dışanına çökeleklää. Bän kazarak dönüncä, sansın çıkım da diildi uzun, gündä uyuklamış, sümücää dä kurumuştı. Suratçı gündä kaurulmuştu, fıska-fıska kabardı, – can acısı titiredi Stifannın sesindä.

– Körpä incä tenceezä çok mu läözım, – payetti onun kahırını Zani.

– Ölä. O kabarcıklar patladı – yanacıkları çiy et kaldıydı. Ne sade koymadım – hıyar, laana, kabak. Bana kalsın, yaban sarmaşın südü imdat oldu. Te bitişmää başladılar.

– O birkaç gün kakuyu, beş yaşında Katikacını kıra, Kostikacı bakmaa aldı, – acıyardı Stifanayı Zani.

– Bir gün gelerım yannarına, ikisi dä uyuyêrlar, ama Katika uykusunda içi içinä sıymêêr, belli, aalamış küçüündän taa çok. Birtaa onu almadım kıra. Kostika alışınca, birkaç gün evdä kaldım.

– Zavalılar. Bakalım, nicä biz sürtä bilêcez, – Arpina enikunu koydu uşaa bir tarafa, da şatrayı kurmaa çeketti. Sopaları sivridilmiş tarafınnan vatra gibi çetin erä kakmaa girişti. Sopalar kıvrılırdı, ama batmaazdılar yerä.

Bunu gördüünän, Läna gülümsedi:

– Ya bakın, bu insan ne sert tutundu şatrayı kurmaa, – yaklaştı da aldı Arpinadan sopayı.

– Bu sana diil moşnoya nişan çıbu saplamaa. Sopaları yerdä çatlaklara sokêrız, – gösterdi nicä bunu yapmaa, – Lambu da koca paardılar kesmiş. Onnarın taşımalarını düşünmemiş.

– Taa derinä saplayacêz, taa kaavi şatramız duracêk, – dedi Arpina, bastırarak sıradakı elindä pardıyı.

– Kim bilir, bu yıl ne olacêk. Açlık olmasa baari, – içinä çekti Läna.

– Sovetlerdä yaşamak ortaklaşmalı. Neredä kıtlık, neredä bolluk – bireri toplayıp, hepsinä birärüz pay ederlər. İnsan aaç ölsün brakmayceklar – üreklendirdi Arpina.

–Kırk altıda da hep onnardı, – karıştı lafa Zani.

–Zani kaku, vakıtlar diişildi, sovetlər kaavileşer. Var umut, aaç kalmamaa, – dedi Arpina, döşederäk erä masa bezini, kumatreya imeklerinä.

Teklif etti hepsini sofraya. Karılar oturdu doz-dolay, kimin uşak güüsündä tutuluydu, kim kucaanda ya ayaklarında evlatlarını sallaardı. Sakınmalı bakınardılar, yok mu yakında gözledicilerin biri, zerä işlemää geçlenirdi. Birkaçar buka ekmek aldılar. Nastacın saalı, kısmeti için birär filcancık şarap buyurdular. Sora uşakları şatralara erleştirdilər. En yakın çıkımda Arpinayı braktılar. Kalanı sıralara dizilip, sıkı-sıkı kazmaa başladılar. Çetin erdä kazmalar drınnaardı, kuru toz içindä üzärdilər.

– Brä, taa sabaalendän Bürklük. Gün gündän taa çirkin kızdırêr. Soluk alamêêrim. Gözlerim karardı, – dedi Läna biraz kazdıktan sora, – sakaacı Gişa da oyalandı büün.

– Olmalı, batlaa şişirämeer, dün adık sıcağı. Su aazaldıkça, sakaa kurumaa, akmaa başladı. Beygiri köpük içindä yavaşımıştı, kalmıştı. Kaavicä beygirleri taa aar işä yollêrlar, – fitasınnan terini sileräk dedi Sofi.

–Papşoylar sörpeşer, geerilemää başladılar, ama kuşt-ravanın, ayırın kasvetindä dä yok, – sert-sert kazmayı çekeräk esap aldı Varçi.

– Kuşt-ravaya çok tav diil läüzim, ayırın da kökü derindä. Ama ya bak, palamida nicä kıvrılmış, – sertlendi Sofi, ani kazmasını yaban sarmaşından bir türlü boşandırmaazdı, – bu sarmaşık artık sararmış, ama kıl gibi kopmaz.

– Kazma küpleşi taa sabaalendän kızdı, içindä sapı sallanêr, baari çıkmasa, –Varçi küplenin hem sapın arasına bir

çibıcak sıkıştırmaa savaşardı.

– Te, Gişa sakaalan peydalandı, etiştinyän, ver bir kama kaksın kazmana, – akıl verdi Zani.

– O diil mi temirä içindä görüntü? – inanamadı Varçı.

– Uzaa kıra baktıynan, kâr da temirä kaynêêr, ama sakaa küü tarafından gerçektän gelir, – biraz bakınıp, Zani kazarak ilerledi sırasında.

Bir nedan sora sakaa gıncırdıyrak etişti karıların yanına.

– Kolay gelsin, genç analar! Su lâázım mı? Susadınız mı? – gevrek-gevrek selâm verdi Gişa.

– Sän taa biraz oyalanaydın, bulmayceydın kimä selâm vermää, – bu susuzlukta kimin sä aradan vardı halı şakaya.

Sakaacı kolverdi beygiri, çıkardı batlaan dibindän çepi, akıttı buruklu kazana taazä su. Karılar sardı sakayı. Daldırıp kazana alümin çölmää, tamah-tamah kanmazdılar taa serin suya. Çölmektä kalan suyulan serinnedärdilär üzlerini, enseleleri.

Bunu gördüynän Gişa annamaklan dedi:

–E-he-he-e-e, kızlar, suyu okadar bol harcamayın. İkinci sefer doldurmaa batlaa, beygir sürtmeycek.

– Gişa, ya bak benim kazmam ne isteer? –Varçı bol-bol çevirdi kazmanın küplesini sapında.

–Ver bakayım. Kuplä çatlamış. Eh, neredä demir kırılêr, orada karı dayanêr. Bu dünneedä karılı taa kimsey tanıyıp–annamamış.

–Te karıları tanıyan bir can bulundu, – kamadan getirdi Gişayı Stifana.

Bölä şakalanarak, biraz serinneyip, karılar işä tutundu.

Üülennik

Üülenädän hava yaamura benzämääzdi. Gün çıkınca ibää, Arpina yakın çıkımda kazardı, uşaktan uzaklaşmadı. Yakındaki şatralarda uşakrları da gözledärdi. Sora biraz uzaklaştı. Fistanın çupaanın önü kabuk oldu – güüsündän akan süt kuruyuverärdi. İçi raat diildi. Hep bir sesirgenärdi. Uşaan sesini işittii gibi, kazmayı sıbıdıp, hasa modası elindä orayı kaçtı. Sansın, çok vakıt ta geçmediydi, ama uşak çılk su içindä kalmıştı, küçücük burnucu boncuk-boncuk terdi. Arpina kaptı uşaa, ilkin göbeciini baktı – o sık-sık düülärdi, şükür, fırlamamıştı. Güüsün tenesini islamaa azında tükürüç bulunmadı, dudakları koor gibi yanaardı. Uşaan sesindän hem aaranmasından südü sızmaa başladı.

Günün göbeendä sıcakta uşaklar raatsızdı. Biri baarmaa çekettiynän, hepsi uyanardı. Arpina, bulamaazdı kolayını, nasıl onnarı sustursun. Karılar birin-ikin uşaklarına gelmää başladı.

Arpınanın şatrası taa üüsekçäydi, ondan gölgä da taa genişçäydi. Üülen ekmeeni imää oturdular onun gölgesindä. Torbalardan imeklerini çıkardılar – kim çii borç içinä kıylmış eşil sarmısak, suvan, ekelenmiş kırmızı biber. Kim süüş kartofi pişirmiş, kimdä kırmızı trup bulunmuş. Karılar biri birinin imeendän dadardı.

– Läna kaku, nesoy yapêrsın bu kalleyi, ama dadı damaama yapıştı, – mayıllı dedi Zani.

– Senin da boorcun dadı kimseyin boorcuna benzemäz – onda leuştän, marar, kara naane duyuler. Bän dä hep o kokuları koyêrım, ama diil o datta boorçlarım, – yakıcı hardëydän ahlaardı Läna.

– Sakınasın sölemää, ama Denivta tarafında çimçirik çakêr, – eli annısında, gözlerini gündän saklayarak, esap aldı Zani.

Uzakta, batıda kâr dâ birkaç kerä çimçirik habercili çaktı. Gürültü işidilär-işidilmäzdi.

– Bana da geldi, sansın gök gürlledi – kuşkulanırdı Stifana.

– O taraflara yaamur sıkça düşer. Bolgrad panayırına gidärkän, ne başçalar yola yakın görüner, – belliydi, Sofinin mayılı oyannara gider.

– O taraflarda Kara deniz, Tuna deresi yakın, arada-saatta türlü göllär var. Bizim buyansı kuraan göbää, – kırık üreklän dedi Stifana.

Karılar uşakları emzirärdi, kendilerini sa sıcaktan hem yorgunnuktan imää çekmääzdi. Birkaçar buka alır-almaz, suya kanamazdılar...

Sakaa batlaanda su, nicä ateştä ısınmıştı, susuzluu geçirmääzdi.

– Benim burnum boşandı, – söledi Varçi.

– Çök erä, da kankilt kafanı geeri, bim-biyaz oldun, – geldi onun yanına Stifana, aldı ondan uşaa, koydu yerinä, – sän başka belaya dolaşmadın mı aceba? Sanki, kalmadın mı genä?

– Stifanka, sän ne sölersin? Sıram ötöögün bitti, – kuşkulanırdı Varçi.

– Sän bak “üstünä yıkanayasın”. Uşaan üreciyi bozulmadı mı? Ondan da var nası annayasın.

– Uşak raatsız diil. Sali günü anana, Paşi babuya gittim, sarılık için ölçündüm. Dedi, halın sarılaa benzeer, da o hastalık için boyumda saaz kesti.

– Onun elindän çoyu imdat görer.

– Umutlan ona giderim, ama karının nasaadını her kerä

yapamêêrim, iştân göz açmêêrim. Gördüm sundurmada pervazları taazelemişin, neylân boyadın?

– Evelki babuların boyasını yaptım: bacadan kurum silktim yımirtaylan karıştırdım, – yaş basmaylan serinnederäk Varçinin annısını, söledi Stifana.

– Ama satın alma boyadan ayırmaycan, – şaştı Varçi.

– Zeedecä yımırta kırdıynan, taa kaavi boya olêr. Benizin, sansı, yerinä geliştı, – dedi Stifana, çıkararak sepedindän sayma dikişli dorojkayı, da oturdu dikmää.

Zaninin uşaa arada büücäkti, oturttu onu yanına, elinä oyuncak yerinä bir yumacık verdi, kendisi dä aldı kukaları tanteli örmää.

– Arpina, sän tanteli iinäylän öwersin, taa incä olêr, yä bakayım, – Zani uzandı Arpinaya, – bu gçzäl alacayı nezaman çıkardın? Vakit ta bulêrsın kafa düümää bölä bızbıklı işlän? Yä, ne geerçik iş! Nası-nicä örnek alacam! – gerıp elindä incä güllü tanteliyi, mayıllı dedi Zani.

– Kırk günün içindä arada-sırada el işimi alardım, ürääm da gider yeni bişey yaratmaa.

– E, o eni türkünü, ani sizdä kumatriyada çalmıştın, biz dä isteeriz işitmää.

– Onu kızıma adadım.

– Çal, Arpinka, – yalvardı karılar.

– Şen olun.

Arpınanın türküsü umut verändi, ani ana zeetleri uşaan kısmetinä ödek olacêk.

Genç karıların birazı kapıp türkünün sesini, enikunu çalmaa başladılar.

– Saa ol, Arpina, üreemizi çözdün. Biz da cümertesi Uzun Kulakta bitki sıraları, türkü çalarak, kazdık. Yorgunduk ta, ama sevinmeliktän, başta aazlan havaları çalarak, ne “Fırli kundaa”, “Kıraşa avası”, “Kadıncä” çektik, – alifli söledi Läna.

–Büük deliysiniz! Ne zaman akıllanacêz? – Arpinanın mayılı gitti ortakçalarına.

Laf-laftan genç analar ilkin esap almadılar, ani bulutlar onnarın tarafına dooru hızlı kayêr.

– Karılar, batı ne kararêr, alle yaamur geler, – kuşkulandı Arpina.

–Ver, Allahım, yaasın, – stavrozunu yaptı Zani, – birkaç gün geeri yaamurun sade lüzgeri bizä gelip geçti, bir damna baari damnayaydı. Of, Allahım, kâr okadar günahkeriz mi? Kalkalım, kazalım birêr-ikişâr çıkım.

–Bän çocuumu Kostiyi poyuyulan şatra sopasına baaladım, – Stifana koydu uşaan önünä kesik eşil papşoy sapı yapraklarınnan – aldancak.

–Benim Ligorcucuum bakına-bakına uyukladı, – dudaa-nı parmaannan bastırıp, fisirdedi Varçi.

–Bizim dä Miyalçu emmedi doyunca, uyudu, – Läna şatrayı kapadı kundaklan.

–Benim kızımın üzçeezi golgedä dä kızardı, – aalamaa durardı Arpina. O taa bilmääzdi, ani Nastacıın suratçı o yazın üç kerä soyulacêk.

–Biraz güüsündän süt suratçına saa, evdä kaymakla, – komuşuykasının acısını duydu Läna.

–Geçti afta Grança prudun merasında Varika maalesindän Bodannarın Tudorka bir yılan şatra yanında öldürmüş.

–Yılan süt kokusuna geler, – salladı kafasını Sofi, – genä vakıdınca etiştirmiş, uşaa zarar yapmadaan.

Karılar geçtilär sıralarına, çekettilər kazmaa.

Çıvgın

Yakın salkımnıkta gaargalar başladı baarışmaa. Neredän sä, kopuşup, kır kırlangaçları yerä yakın aşaadın uçuşardı.

Gökü bulutlar kaaplıyiverdi. Kızgın gün sansın yokmuş. Hava karardı. İlkin geldi pelinni lüzgerin kızgın soluu, sora yaamura koktu. Erdän tozu koparan yavruşka döneräk yolunda bulunanı, saurup, uçurdaardı. Dolay innedi, nicä aar hasta. Yaamur boşanamaazdı bir türlü. Çimçirik sık-sık çaktı. Gök güürtüsü lumburdadı. Siirek iiri damnalar tıpır-tıpır kızgın yerdä damnayıp, kuruyuverärdi. Karılar şatralara kopettilär kaçmaa.

Yaamurun önündä borana bişey tutmadı toylında, şatraları erindän koparıp, daatmaa. Onnardan partalları, kırda çorlannan bilä saurdup, lüzgär götürärdi. Kimi partallar papşoy köklerinde, eki kır kenarında bulunan siirekli güven, yaban gülü gümelerinde ilişik kalardı.

Uvada kalan uşaklar çıvdırık gibi baarardı. Üülen hem batı tarafından gelän bulutlar karşılaştılar taman o kırın üstündä. Karılar uşakların yanına etişir-etişmüz, gök çatladı, dolay keskin aydinnandı. Çimçirik yardı ortalı. Heryersi biyaz yalın içinde kaldı. Yaamur kofadan gibi döküldü. Gümbürtü, göktä çakmak, tolu düümesi, boran, su şarıldaması karıştılar. Su okadar tez zeedelenärdi, sansın erdän da sızardı. Kapıp uşakları, analar şaşırdı, ne yapsın. Kimisi eteklerini fitanın prajdasına kasıp, torbalarını kazmalarlan kapıp, titsi baarışlan küüyä dooru kaçtılar.

–Baarışmayın okadar, uşakların akılını alaceynız, – ürek vermää savaşardı Sofi , – yaamur, nicä ansızın geldi, ölä da gidecek, – üüsek seslän söläärdi o, ama bişey işidilmääzdi, onun sesini yudardı çıvgınını uultu.

Arpina susaraktan uşaa kucaana kaptı, torbasını geçirdi koluna, da geeridän karıların aardına alatladı. İlkin bilecä gidärdilär, sora kaçan-kaçanı oldu. Läna baktı geeri, yavaşıttı kaçmasını:

– Arpina, sän taa kuvetleşmedin, ver torbanı bana, taa ilin olacêk, – aldı ondan torbayı komuşuykası.

– Läna, sän git. Bän kaçamayacam, yavaş gidecäm. Uşaa koruycam-tıkanmasın.

– Bän uşaa hem ükü ilk evdä, Hacı Kolilerin Kostilerindä brakacam, sana karşı çıkacam.

– Geeri gelmä, Läna, bän kendim gidecäm, – tıkanaardı lüzgerli yaamurdan Arpina, – o torbaları da brakalım, onnara bir taş olmayacêk!

Karılar baarıpta lafedärdilär, ama işidämäzdilär biri birini. Läna, ilerleyip, ayrıldı Arpinadan.

Onnar yol aaramazdı, dorudan kaçardı. Geçärkän tolokadan, yapışkannar yaş etekleri topladı, köstekli gibi adımını zordu atmaa. Arpina etişincä o sabaalen dinnendii yaban gülün yanına, ortakları indilär yamacı. Kimisi küüya girärdi.

Oradan diildi uzak Koçilerin dermeni. Arpinanın fikirindän geçti, orayı kaçsın, ama vazgeçip, evä alatladı.

Gök gümbürdedikçä, kucaanda uşak daptur gelärdi.

–Korkma, kızım, o dädu Boji taligaylan geçer, kamçısını patladêr, – sıkardı ana kucaanda uşaa.

Ansızın onnar yalın içindä kaldılar. Yakında salkım fidanını yıldırım çarptı. Keskin maavi yalın aaçı iki parçaya yardı. Gök çatladı, tolulu yaamur hızlandı. Çıvgın esirdiydi. Sansın göktän bulutlar yerä bütün kayardı.

Gaburgada asmada kalmak

Arpina yamaçtan aşaa yımalandıydı, açan kaavi sel dalgası yıktı onu çukurun kenarına. Yalnayak ayaa kaydı aşaa. Düşüp kıcı üstünä, karı durgudamaazdı kaymasını aşaa, neredä gürüldäärdi bulanık büük su. Savaştı tutunsun biyaz süüdün dalından, ama tutunamadı, saade ellerini tirmalardı. Bu kıpım uşak taa keskin baardı. Kapadıp uşaa güüsünä, Arpina bir elinnän uşaa sıkardı, öbürünnän yeri tirmalardı, aaraardı neyä ilişsin. Te etään sincefi gaburga fidanın dallarına dolaştı, da o sakırğa gibi dallardan sıkı tutundu. Uşak kucaanda, Arpina gaburgada asılı kaldı. Aşaa savaşardı bakmasın – orada çukur dolu su akmasından gözleri karışardı, başı dönärdi. Yamaçtan inän su çukurun kenarlarından aşaa akardı. Genç anayı taa çok korunmak iç kuvedi kollaardı. Kıvrıldı yavrusuna, bir örtü esabı yaptı, bolay onnarın üstündän geçän su buultmasın evladını. Araladıynan uşaa güüsündän, o gördü: uşaan üzü-gözü kan.

–Senin nereceenä dal ilişti yavrum?– annayamaazdı o, ne oldu.

Uşaan üzündän kannan karışık yaamur suyunu, çekıp aazına, ba yudardı, ba pufkurardı. Yaamur hep tä dökärdi. Arpina diredi kendini, ökçelerinnän eşik esabı kuyucuk çukur kenarında oymaa savaştı. Ama, yaamurdan yımışamış topraan üstünkü katı, kayardı altınkı taa yımışamamış, çetin katında.

–Allahım, sade kusurlanmasın uşaa! Kuvetlä bizi! Kurtar!

Genç ananın göklerä çetin inanı vardı, ama şindi kendi yufkalını kuvedä çevirsin boorcuydu. O aalamaazdı, sade direşip, innäärdi. Savaşardı kaçırmmamaa kendini aşaa. “Ve-

rilmemää bu ansızdan kopuşan belaya. Kurtulmaa!” – san-sın, ötärdi onun kulaanda. Bu diildi korku, bu ensenilmöz kuvedä karşı koymak halıydı. Neredänsä iprak yorgun güü-desindä taazä kuvet sızdı, ki yavrusunu, koruyup, kurtarsın.

Çıvgın nicä ansızın çeketti, ölä da kesen-kes bitti. Yaamur taa biraz atıştırdı, bulutlar kaydı gün duusu tarafına. Çimçirik gök gürlmesinnän uzaklaştı.

Yaş dolaya birdän gün şavkı döküldü. Yalpak gün yukardan bakardı, neelär yaptı yerdä zulüm çıvgın, o bulutlar ardındaykan. Çukurda su hep taa hızlı şarıldaardı. Bulanık köpüklü su ne etiştirmişti kapmaa yolunda kenara çıkarardı: koray, çırpı, yumaklı ot. Yamaçta su irimnerindä sellär gündä oynaşlı yalabıyarak, yavaşardı. Sellerin şuruldamasına karışardı, yaamurda, kim biler, neredä saklanan, da şindi üzä çıkan, kuş sesi. Su azaldıkça, açılardı yamacın mızga çamurlu eşil, kırmızı, maavı damarları. İrimnerin boyunda otların gerili biyaz kökleri çıplakta kalmıştı. Dolay büyük beladan kurtulmuş haldaydı: neredä körpə yatnık fidancın kökündä saman eki koray dolaşmıştı, neredä kırık dallar daran-peran yuvarlanardı. Artmaklı yol üstündä suyulan tukurlanma taş parçaları durgunmuş. Dallarda boncuklu yaamur damnaları gündä şılaardı.

Bunnarı Arpina esap almaazdı. Kısa vakıda sürtän su inmesi Arpinaya diveç göründü. Tutunarak elinä ilişän dallardan, otlardan, o enikunu savaşardı dönmeä, da tırmanmaa yukarı, çukur kenarında yola dooru. Pütürücekli, düümüklü gaburga dalları onu kolvermäazdı. Üstündä rubalar şiştiydi yaamurdan. Koftıçkanın trıs kopçaları tutmadı, açıldılar. Sabaalendän biyaz krokmalalı hasadan modası bataklan dolu boynusunda sedef boncuklarına indi.. İltän sevindir-dii kurtarıcı gaburga, şindi ona engel olardı. Arpina ondan boşandıramazdı dallara dolaşık fitasının prajdalarını.

Raslaşma buluş

Yukarda, yamaçta işidildi ses. Arpina kaldırdı kafasını: yukarda, çukur kenarında beygırlär edeendä durardı Miti.

– Arpinka, sän mi? – adam şaş-beşti, – sän buuşma, dur, bän yardım edecäm. O braktı beygirleri, yaklaştı, uzattı elindä kamçı sapını, ama esap alıp, ani Arpina dolaşmış fidana, kayarak, indi aşaa, boşandırdı rubalarını dallardan. Miti aldı uşaa, biri-biri aardına çıktılar yamacı. Uşaklan kucaanda adam döndü ardını. Arpina savaştı doorutmaa üstündä rubalarını. Yaş rubalar yapıştı kıvrak güüdesinä, aar uzun pelii sökuktü. Üzü ayıplı şaşkınnıktan pembelendiydi.

Miti araladı kundaa, gördü uşaan açık gözçeezlerini, tırmalanmış kaşçaazını.

– Kızın adı nica? – Miti dondü Arpinaya, bakışı biraz oyalanıp, kaydı onun boyunda.

– Nasta, nunasının adına. Kaşçaazı tırmalandı, kanêêr.

– İi, ki bölecä, düünädän geçecek. Beki bizim çocaa gelin olacêk, – dedi Miti şüpesiz, ani lafi aslı çıkacêk, – küçüksünüz siz taa kıra çıkmaa. Bizim Sandicik üç aylık oldu. Dari evdä uşaa bakêr, onu işä kolvermeerim. Saalıkları olsun, kolhozlan annaşacez.

Biraz sustuktan sora:

– Arpinka boyun taa kıvrak olmuş, peliin dä hep ölä gözäl, – Mitinin mayıllı sesi duyguluydu. Sevgili karının sakinmasını usullandırmama deyni, lafi dııştırdi:

– Bän da te taligayı kırdä braktım. Beygirleri kuytuya, grajdaya götürerim. Yaamurun koyusunda yakında dermendäydım. Biläydım, ani buralardaysınız, geleceydım.

– Saa ol, Miti, bizi büyük beladan kurtardın, – dedi Arpina, uzandı uşaa almaa.

Vereceykän uşaa, Miti Nastacıın çeneciinä parmaannan diidi, ki uşak gülümsesin. Çeneciin altında, kundaan katında ne sa onun elinä ilişti.

– E, burada kısılmış çiçek menevşa diil mi? – adamın şaşması taşkın sevinç doluydu. Bir anda bakışları karşılaştı. Lafsız duyuldu ikisinin da hasret çekmesi. Sansın, aradan yıllar geçmemiş. Herşey yerindä dondu, susurgandı...

– Arpina, bän da menevşa çiçään yanından iilmedään geçämeerim. Şüpelerim eridi, sän da bişey unutmêrsın. Yazık, koruyamadık, onu, ne lääzımdı kayet korunsun.

– Miti, bu dünneedä çok iş insanın elindä diil, – Arpina garipliini göstermedi, -saa ol! Ötää dooru biz kendimiz gidecez...

– Arpinka, bu çıvgında uşaan kundaanda menevşa çiçää korunmuş diil boşuna!

Arpinanın gülümsemesi güneşä karıştı. Üzlerindä kismet şılardı, nıca dolayda yaamur damnalarında gün. Bu hatalı çıvgın çimçirik gibi bir kıpım mutluluk onnara çeldi. Göktä kuşak peydalandı.

– Deyerlar, göktä kuşak iiläemiş, – Miti alifliydi.

Diil uzakta, kenarkı evin aulların aardında peydalandı bir kişi. Onu esap alıp, onnar biri birinä darsıklı baktı.

– Dädu Diman yaamuru siiretmää çıkmış, – kuşkulandı Arpina.

– Arpina, sän raat ol, bän geeri dönecäm, taligadan yularları alacam. Kızı koru, saalıkdan bizä gelini büüt, – Miti dönmää ettiynän, kızgın öptü yavklusunun koorlu dudaklarını, da beygirlär edeendä geeri, yamaca döndü.

Arpina eteklerindän yapışkannarı paklattırdı. Aşaa yol lanacêykan yukarı yamaca baktı. Miti beygirlärlän artık bayır tepesindäydi. Herersi yaştı, suydu, Arpinanın sa içi yarıydı. Hasasından süzülän yaamur suyunu, göz yaşlarınınan

karışık yudardı. Küüyâ etişârkân, bir baksa, yolda Lambu, paçaları suvalı, yalnayak, onnara karşı gelârdi.

–Aalemin karıları evdâ bıktı iş yapmaa, siz neredâ kaldınız? Ne kazma, ne rubalar sırtında?! – Lambunun kabaatlayan sındıran sesi Arpinayı kendinâ getirdi.

–Biz büük primejdiyadan kurtulduk. Az kaldıydı, çukurda su bizi çayıra götürsün, – karının aalaşan sesi Lambuyu dürtmedi.

–Gidin evâ, bân çıkacam, bakacam kazmayı, rubaları, – sertleşirdi Lambu.

–Şindi çamur, ayakların batêr, kayêr. Yaarına, yeri teprettiynân, alıruz. Kırdâ diil sade bizim işlerimiz kalsın e. Evâ gidelim,–yalvardı Arpina.

– Döneyim bir kerâ kırdan, göreyim, ne zarar oldu, –vazgeçmedi neetindân Lambu, da yamaca yollandı.

Evdâ Arpina bakırlıkta asılı pınar suyunnan dolu kazana daldı. O kanamazdı suya.

Uşaa kurulara diişirdi, emzirirkân, derin tırmalanmış kaşçaazına güüsündân süt saadı. Yavrucuunu uyudup, sallangaca erleşirdi, kendi dışarı çıktı. Başçada gümenin altına artık senik menevşa çiçeeni topraa haşlaarkan, Mitinin üzü onun gözünün önündäydi.

Sora bataklı rubaları yıkadı, çardaın altına sırasınca serdi: ilkin adamın, sora kendi hem uşaan rubalarını telâ dizdi. Dışarda işleri kolaylayınca, alaca karannık oldu. Arpina içeri girdi. Nastacık uyku arası aalaadı. Ana, uşaan yanına oturup, onu sallattırdı. Uyku türküsünü ”Aa-a-a, Bucak kızı aalamaz.” gevşek seslân evladına enikunu çaldı. Te şindi yorgunnuunu hem karı acılarını duydu. İndirdi üklüktân döşeklân yorganı, da gecâ için patı döşetti.

Avşam karannı hanidâncâ çöktüydü, açan kocası evâ geldi.

–Yä, karım, annat bana, kiminnän hem neredäydin ya-
amurda? – Lambunun içkilenmesi taa hayattan duyuldu.
Orada o nesä cangırdattı, devirdi.

– Bekleerim, söla, – Lambu yaklaştı Arpinaya, tuttu ko-
lundan. Onun bulanık bakışı delirikti, – öldürecäm ikinizi
dä! – yaanmaklan mindar süümäk karıştı.

– Lambu, Allahtan kork! O büyük beladan kurtardı bizi! –
Arpinanın sesi kesnikti.

– Beki ona aldamaç läüzim koyayım? Osa, başka türlü
mü ödeştiniz? Taa ii su sizi alaymış, ani bu ayıplı evimizä
getireceydin! – o tepmeläardı, ne ayaana ilişer.

– Sän yorgunsun. Dinnen, yaarın lafediriz.

– Bu işi taa daykaların düünündä mi annaştınız? Hem
taa orada esap aldım bunu! – bitirmäüzdi kıskançlı şüpele-
rini sarfoş adam.

– Otur, yardım edeyim sana soyunmaa, te leendä su ha-
zırladım, ayaklarını yıkayım, – dedi karı, annayıp, ani ada-
mı yorgunnuk enseer.

Lambu leeni devirdi.

–Neçin hepsi geldi, sän kaldın? – bitirmäüzdi o.

Arpina aldi bir partal suyu erdän toplamaa. Uşak aala-
maa başladı, onu salladı.

–Sän taa çok mu orada eşinecän? Bän adamım, karı sa ya-
nımda yok, – sert peltekleyeräk, adam çektı karının eteeni.

–Ama bän adık yorgunum, acılarım da var, Lambu, –
inandırmaazdı kendini Arpina.

– Bana deyni yorgunsun! Seni büün kırdä sevişmää do-
yurdular. Hem karılıktan çıkarsan, bana küsmä. Yanıma gel,
dedim!

–Nastacık ta uyumêêr. A-a-a. Nani-nani-na...

Lambu, inneyip, karısını kolundan yanına döşää kaskatı
çektı.

-Bän yakındayım, kızım. Uyu, piliççim...

Kocasının hırlamasından, yorgunnuktan uyku tutmazdı. Arpina kalktı, karannık pençereyâ geçti. O annadılmaz aar darsıklık içindäydi.

- Neçin bu yaşamak büük zeetä döndü? Gökteki boba, neredä ölçü bizim belalarımıza, acılarımıza?

Köşedä steonuzluk ikonaya karşı dişçä duvada, o başka yaşamaya umut edärdi...Kalktı çetin neetlän her günün zee-tini dayanıklı geçirmää, ecelini sırasınca götürmää.

Büük sudan sora

Ertesı günü büük su yaptı zarar hererdä belli oldu: kırık fidannar, molit edili aullar içi. Derä boylarına su getirmiş, da alamamış yapıardan aaçları, koçan hem saman yivinnarını, köpää yataannan bütüncä. Su üstündä üzärdi çitendä kloçka. Çok erdä köprüleri su bozmuştu, geçik yoktu.

İnsan evlerindän çıkıp, alan-alan toplanardı. Kim neredä bulunmuş, ne yapmış, ne görmüş, kimdä ne zarar olmuş annadardı. Kuvetsiz ellerini yayardılar.

- Allaha karşı koyulmaz. Şükür, ki küüdä kurban kimsey olmadı.

Zararı, kayıpları yoktu kim çevirsin.

Deredä su azalardı, ama akması taa hızlıydı. Su boyunda molitura içinä girip, insan toplardı, kim ne çıkarabilärsä: leen, teknä, çiten, hasır parçaları, tokat taftaları.

Arpina da sokaa uşak kucaanda çıktı. Orada işitti, ani Varçı, kırdan gelirkän, seldä kendini kaybetmiş. Genä razgelä yakında geçennär bulunmuş, da kurtarmışlar. Ne kalmıştı uşaklan ikisi da buulsun. Bunu üürendiynän, Arpina

komuşuykaya Länaya alatladı. Orada paylaştılar geçirdikleri. Länanın kayınnası onu korku için okudu, üç yudum ayazma içirtti. Arpina çok oyalanmadı, evä alatladı.

– Bulmuşun vakıdını maalä gezmää. Bän bilmedim, nicä evdä ucunu bulmaa. O sündük pali da genä koçannık altına sokulmuş, gücülä uurattım o püsürü oradan, – kocası bilmääzdi needän kavgayı çekettirsin, kinniini çıkarsın.

– Kär da orada brakaydın. Onun da canı var. Baksana dolayda ne olêr. Şükür allaha. Bela aylandı bizi, – Arpınanın nasaatlı sesi uzdu.

– Sana ne olmuş?! Bakêrım, ne girginnenmişin. Beki, annadacan, neçin hepsinnän bilecä evä gelmedin? Dün Zani şatra sopaları sırtında vakıdınca evä etişti. Sän sä, açık aazlı, hepsini kaybetmiş, geler... Hergün meraları kapacam sana sopa aaramaa.

– Lambu, bän taa kuvetsizim. O lüzgerli yaamur okadar kaaviydi... O sel da ansızın beni yıktı, hiç annamadım, nicä ayaam çukura kaydı, – Arpina, sansın, çıvgını yaamurun kabaatlı yaptıklarını üstünä alardı.

– Dangalak, uşaa da koruyamamışın. Senin gibileri uşak bakacêk... Uşaan üzündä nişan yaşamasına kalacêk. Bu berterä kısmeti da çıkmayacêk.

– Yalvarêrım, betvalama. Ana-boba betvası tutularmış.

– Aldırma lafı başka tarafa. Taa ii sölä, neçin o sinsorlan çukurda biläydiniz?

– Bän uşaklan gaburga dalında asılı kaldım..., – çeketti annatmaa Arpina, ama açan baktı kocasına, annadı, ani bu gündän ötää onnarın öla da yufka uygunnuu biter.

Azgın acı

Suuk yaamur suyundan mı, o-sa fena gozdän mi, Arpinanın güüsü şışti. Bütün güüdesi koor gibi yanardı, soluu da haşlaardı.

-Emzirmeyi boşlama, - nasaatlaardı Patalaki babu, angısını çardıydılar Arpinayı evä.

Memä tenesini uşaan aazına verdiynän, Arpina sır hayvanı gibi baarardı,

-Bir uşaa büüdüncä, analar ne sade çekmeer. Saburlan, kızım, - deyärdi Patalaki babu bildiini yaparkan: nazar için esneyä-esneyä okudu, kestirdi bir tauk, da taa sıcacık barsakları çetin, kızarmış güüsünä baaladı. Bir vakıttan sora onnarı alıp, bir püskä kirli yapaa koydu. Türlü otlar, angıların arasında menevşa da karışıktı, suda kaynadıp, hastaya verdi içsin.

Aksinka lelüları Arpinayı dolaşmaa geldi. Bilmedään, needän Lambu torsuk, ürek vermää çalıştı:

-Biraz saburlanmaa läözüm, bunnar geçecek. Arpinaya taa zor, acı ondan.

-Ya yaşamaya bän etiştim, - pufläardı Lambu, - beladan belaya, kahırdan hiç göz açmêêırım, - homurdanardı o.

Kuvetli urup kapuyu, içerdän çıktı.

- Arpina, bim-biyaz o benizin olmuş. Onun kaskatılınu kafana alma, yiv te burayı, - gösterdi Aksinka geeridä kaba erini, - bu senseledä adam tarafı suuk ürekli hem cansız. Dädusu, svatu Petri, 1948-dä, açan insanı Sibirä kaldırdılar, sade bir medaliyä yarım küüyü satmıştı.

- Altına mı tamahlanmıştı? - şaşa kaldı kuvetsiz Arpina.

- O medali diil altın. Onnarda çekmecidä küflenmiş, yuvarlanêr, - iirençli tilsilendi kari.

Belalı primejdiyä

Geçärdi yıllar. Arpina aldı çalımını üreenä kayet yabancı adamnan yaşamaa. Ömüründä çok dayandı Lambunun cansızlına, sarfoşluuna, hayırsızlına. Buldu kuvet acımaa, prost etmää kocasını. Ama Arpınanın yalpaklı, hayırlı enseyämedi adamın kaskatılınu.

“Sabur hacıdır, meyvası tatlıdır” – taa küçüktän işittiy söleyişä görä, hep ii vakıtlara etişeeenä umutluydu.

Sovetlär kurduu yaşamak düz yola çıkardı. Kolhozlar edenärdi tehnika, maşına, ama onaar etişmäädzi. Büyüän kulileri, tosunnarı alıştırdılar arabayı, taligayı çeksinnär. Zee-delenärdi koşuda yeni mal.

Maaledä Hristaki Simonun evi yamaç eteendä küüyün kenarından ikinci evdi. Onun delıkannı çocu Kosti kolhozun bir çift tosunununu koşuya alıştırdı. Üülenniktä onnarlan evä gelärdi, baalaardı onnarı aul boyundakı salkım fidanına, kendi da aul içına girärdi. Tosunnar sa ürük. Bir gün çekä-çekä çatıyı, boşanêrlar, da oynaşarak kopederlär kaçmaa sokakça aşaa dooru. Köprünün sa yanında uşaklar oynardı.

O günü Lambu bir-iki meciciylän evin sokaktan yanı başında kurcellı maazanın girlecini işläärdi. İşittiy gibi sokakta cangırtıyı, adamnar sokaa kaçtı. Lambu çok düşünmedään, baarak “Ho!!!”, tosunnarın önünä çıkêr, boyunduruktan tutunmaa ettiynän ürkük hayvannar bir tarafa alêr. Adamın flanisi ilişer taligaya, da bir parça erä tosunnar sürüyer onu yolda toz içindä. Bundan bozuk hayvannar köprüyä yakın yavaşdı.

Kasavetsiz oynayan uşaklar şaş-beş oldu. Lambunun sesinä, çirkin şamataya insan toplandı. Üzü-gözü kan, Lambu kendini kaybetti. Arpina düüneräk çıktı sokaa, kucakladı adamı.

– Kaybederiz onu! Bir taliga bulun! Bolniçaya! – tanınmaz titsi seslän baarardı o, fitasinnan da silärdı kocasının üzünü.

Razgeleyä yakında bulundu Miti taligaylan. Koş içinä döşettilär saman, üstünä koydular bayılıştı Lambuyu, yanına Arpina oturdu, aldı kocasının başını kucaana. Dolaydakılar nekadar yalvardılar, gitmesin: Çadıra yol uzak, üklü güüdäylän sürtmeycek, ama işitmää da istämedi. O aala-mazdı, durup-durup, sesedirdi: “Lambu, işidermisin beni? Nerän acıyêr? Ne yapayım, bey?” Onnarlan taligaya oturdu Arpinanın Vani batüsü. Arpinaya yol bitkisiz göründü. Ne sade yapmadı, ama Lambu kendinä gelmedi. Gerää gibi git-tiydilär, Arpina esap alınca, ani taligada ezdovoy Miti.

– Miti, prost et. Şindiyädän görmedim, ani terbiilerdä sänsin. Lambu gelmeer kendinä. Taa ne yapayım? – Arpina-nın yaşları boşandı.

– Çadırdı anılmış doktorlar var, onnar yardım olacêk, korkma. Dününä okadar, diil bir cana cuvaptaysın, – Miti suazladı onun omuzunu, verdi içsin su, –Lambunun güüde-si kaavi, enseyecek, bu primejdiyayı geçirecek.

Lambunun kayınçusu Vani hem Miti çok kaçındılar Lambuyu bolniçada erleştirincä. Onu doktorların elinä ver-diynän, Arpinanın acıları çeketti. O uşaa kaybetti. Çocukak-tı. Birtaan da uşakları olmadı.

Arpina kendi dä yufkaydı, ama kocasının yanından ayrılmadı, taa o biraz düzelmeyicä. Adam zoor dooruldu. İciran bütün yaşamasına kaldı. Başında dikiş yerleri raatsız edärdi. İlerki kuvedi ölä da erinä gelmedi. İkinci çocuunu da kaybetti için kahır onu düşürdü. Arpina kayıldı, kocası tasora da sertlensin, ama aşalamasın. Te şindän sora 30 yıl, nicä o yok bu dünneeda.

Ozamandan beeri, Arpina kara çemberini çıkarmadı,

başka kısmet aaramadı. Kocasının sertliin maanasını bilärdi, annaardı. Bucak tarafında adamnarın taa çoyu bölä kanırıktı. Beki da, diil iliindän. Sert Bucaan yaşayannarın üstündän geçän fena tarih lüzgerleri onnarı pişkin, dayanıklı, kaskatı yaptı.

Step hem halk buldular biri birini.

Olmalı, diil boşuna serbestlii sevän halk kayıl oldu diil büyük berekerli kara, tavlu topraa, hem kayet kuru klimatlı yerä. Kurak yıllarda yazın burada mezar hırletlän kazamêêrlar, topraa tırpannan buka-buka kopardêêrlar.

Step tä kabletti onu sevän, kırlarını yaşayan hala getirän orta boyda, kurgaf, çemirek, dayanıklı, imeyä diil tamah insanı. Bu halk sıkı tutundu topaktan, da ayırık otu gibi onda derin kök saldı, burada soyunu ilerletti. Bucaa baaşladı dedelerin adetlerini, onnardan işitmää türküleri, masalları.

Zeetlerä dayanıklı halk, düvendä çakmak taşı gibi, kakıldı bu topraa. İşletti zor verilän topraa diil sade bereket için, ama duyguylan, ani bu ona Allahtan adanmış yer. Büyük günahtı Göklerdän baaşlanma yeri bakımsız brakmaa. Dederdän kalma sözleri: “İşlä hem duvada ol!” – o çetin tutardı.

Onuştan, Arpina babu garipli annardı: genç unukaların dünneeyä daalması – kayıba gitmäk yol. Ayırılmak büyük tragediyaydı iki tarafa da: nicä Bucak kırına hep ölä halka da. Onun milleti büyük beladaydı. İnanı derindi, ani bu yabancılaa daalışmanın bitkisi olacêk...

Pençerenin ötäända gecä aralanmaa başladı. Arpina babu ölä da oturaardı patta, kuptör sobanın yanında. Bir geceyä sıymadı onun aklından geçän bahtı. Gerçektän geçirdii, düşünmekleri, umutlu istedikleri karıştı düşünä:

... Küçük kızçaaz feneş başında, bir testä menevşa elindä, seslän güleräk, kaçardı çiçeklik içinde günä karşı, O arif kız-

çaaz Arpina babu kendiydi mi, osa küçük Anütacıkmydı, angısı öbür içerdä şüpesiz uyuyardı anasının güüsündä tutulu, angısı yaarina vatızliini kabledecek? Arpina uyukladıydı mı, osa bu onun istediü umudu mu çıkardı sevinmeli kızçaazın üzünnän Bucaan açıklı selemetinä? Sesi da çancaazlı ötärđi menevşalı merada...

İÇİNDEKİLÄR

Menevşalar çıvgında	5
Ömür dönemeçleri	13
Sandık	15
Aydın gençlik	17
Menevşa – sevgi simvolu	19
Kavrayış	22
Kendi evindä	25
Dünneyä evlat getirmäk	26
Enidän cannanmak	29
İnsan psikologiyasında dönüm noktası	32
Evin içinä kısmet girdi	33
Düün	42
Kıra çıkmak	46
Papşoy kazmakta	47
Üülennik	52
Çıvgın	56
Gaburgada asmada kalmak	58
Raslaşma buluş	60
Büük sudan sora	64
Azgın acı	66
Belalı primejdiyä	67

Editura Pontos
str. 31 August 1989, 98
MD-2004, Chişinău, tel.: 23 22 18
editura.pontos@gmail.com

Tiparul executat la Tipografia "Reclama" SA
str. Alexandru cel Bun, 111
MD-2004, Chişinău

*Yazayım, dedim,
Ki ii neetim.
Bindä ko bir
Aliflenir.
Söleyim, dedim,
Bu kısmetim –
Erdä açan
Uursuz yok can.*

Mariya Mercanka (M. Kapaklı)

Duması 1951-ci yılın Hederlez (Pipiruda) ayın 13-dä Moldovadakı Gagauziyanın Beşalma küüyündä. Gagauzka.

Yazdıqları ana tarafında hem sınır aşırı ölkelerde tiparlandı.

Yaratma toplumu "Baht nazı" 2008-ci yılda çıktı. Peetlerinä Rus dilinä çevirmä yapıldı.

